Хмельницький національний університет
Факультет інформаційних технологій
Кафедра комп'ютерної інженерії та інформаційних систем

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавр
Освітній рівень

Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі
Назва теми

КвРКІ 2101021.21.01.74 ПЗ
Шифр

Галузь знань *12 «Інформаційні технології»*
Шифр, назва

Спеціальність *123 «Комп'ютерна інженерія»*
Шифр, назва

Освітня програма *«Комп'ютерна інженерія та програмування»*
Назва

Виконав: студент IV курсу, група КІ2-21-1 _____ Артем РИБАК
Підпис — Ініціали, прізвище

Керівник _____ Олександр КЛЕЙН
Підпис, дата — Ініціали, прізвище

Нормоконтролер _____ Тетяна КИСІЛЬ
Підпис, дата — Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:
зав. кафедри комп'ютерної інженерії та інформаційних систем _____ Ольга ПАВЛОВА
Підпис — Ініціали, прізвище

«12» червня 2025 р.

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Інформаційних технологій

Кафедра Комп'ютерної інженерії та інформаційних систем

Освітній рівень бакалавр

Галузь знань 12 Інформаційні технології

Спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія

Освітня програма «Комп'ютерна інженерія та програмування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри Ольга ПАВЛОВА

"10" 01 2025 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Артему РИБАКУ

Прізвище, ім'я, по батькові студента

1. Тема проекту (роботи) Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі

Керівник проекту (роботи) Олександр КЛЕЙН, асистент.

Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджена наказом ректора університету від 07.02.2025 р. № 23

2. Строк подання студентом проекту (роботи) на кафедру 01.06.2025 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи) Завдання на кваліфікаційну роботу

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі та постановка задачі щодо її удосконалення

Проєктування спеціалізованої RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі

Програмно-апаратна реалізація спеціалізованої RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

Архітектура ПЗ проєкту

Архітектура ПЗ для кіберфізичної системи

Апаратне забезпечення проєкту

6. Консультанти розділів дипломного проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийня
Нормоконтроль	Тетяна КИСІЛЬ, доцент кафедри КІІС		
Антиплагіат	Андрій НІЧЕПОРУК, доцент кафедри КІІС		

7. Дата видачі завдання «_10_»_____01_____2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/п	Назва етапів (розділів) дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів проекту (роботи)	Примітк
1	Вибір напряму дослідження та узгодження тематики кваліфікаційної роботи з керівником	10.01.2025	виконано
2	Ознайомлення з предметною областю; формулювання мети та задач дослідження; визначення об'єкта та предмета дослідження	01.02.2025	виконан
3	Робота над розділом 1 – дослідження предметної області та постановка задачі	01.03.2025	виконан
4	Робота над розділом 2 – вибір компонентів для проєктування спеціалізованої RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі	01.04.2025	виконан
5	Робота над розділом 3 – проєктування спеціалізованої RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі	29.04.2025	виконан
6	Оформлення пояснювальної записки згідно вимог	25.05.2025	виконан
7	Попередній захист ВКР	26.05.2025	виконан
8	Захист ВКР на засіданні ЕК	Червень 2025 року	

Студент _____ Артем РИБАК
Підпис Ініціали, прізвище

Керівник роботи _____ Олександр КЛЕЙН
Підпис Ініціали, прізвище

№ рядка	формат	Позначення	Найменування	Кіл. листів	№ екз	Примітка
			Текстові документи			
1		КвРКІ 2101021.21.01.74 ПЗ	Пояснювальна записка	60		
			Графічні матеріали			
2		КвРКІ 2101021.21.01.74 Е8	Лістинг коду програми	1		
3		КвРКІ 2101021.21.01.74 Е8	Архітектура ПЗ для	1		
			кіберфізичної системи			
4		КвРКІ 2101021.21.01.74 Е8	Апаратне забезпечення	1		
			проєкту			

КвРКІ 2101021.21.01.74 ВП

Зм	Арк	№ докум	Підпис	Дата
Розробив		Рибак		12.06.25
Перевір.		Клейн		12.06.25
Н. контр.		Кисіль		12.06.25
Затв.		Павлова		12.06.25

Відомість проекту

Літера	Аркуш	Аркушів
У	1	1

ХНУ, КІ2-21-1

АНОТАЦІЯ

Тема кваліфікаційної роботи: «Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі».

Автор роботи: Артем РИБАК.

Керівник роботи: Клейн Олександр Миколайович.

Пояснювальна записка: 56 с., 9 рис., 2 табл., 3 дод., 54 джерела.

Графічна частина: 3 креслення.

RTOS, IOT, МІКРОКОНТРОЛЕР, ESP32, ОС.

Метою дипломної роботи є визначення умов та особливостей застосування операційної системи реального часу FreeRTOS у складі спеціалізованої кіберфізичної системи для пристроїв Інтернету речей, а також оцінка механізмів обробки інформації та взаємодії компонентів у багатозадачному середовищі для забезпечення стабільної та ефективної роботи пристрою.

Об’єктом дослідження є функціонування програмно-апаратної платформи IoT-пристрою на базі мікроконтролера ESP32 під керуванням RTOS.

Предметом дослідження є особливості застосування багатозадачного підходу та механізмів FreeRTOS для оптимізації роботи компонентів інтерфейсу користувача, сенсорної підсистеми та енергозберігаючих режимів IoT-пристрою.

Під час проведення даного дослідження було використано метод систематичного огляду літературних джерел для аналізу предметної області в частині розробки вбудованих систем із використанням RTOS, а також проведено експериментальне тестування створеної системи для оцінки її ефективності.

30.05.2025

Підпис студента

Дата

ЗМІСТ

ВСТУП

Інтернет речей уже давно перестав бути лише концепцією з підручників або гучною темою конференцій. Його пристрої непомітно, але впевнено увійшли в повсякденне життя. Усе частіше трапляються ситуації, коли освітлення в кімнаті вмикається без натискання вимикача - лише тому, що виявлено присутність людини. Котел починає підігрів води ще до того, як хтось встиг натиснути кнопку, а віконна система сама закриває штори у спеку. Такі «розумні» реакції стали можливими завдяки симбіозу компактного обладнання, яке здатне зчитувати інформацію з навколишнього середовища, і програмного забезпечення, що вміє аналізувати ці дані й приймати рішення. Проте за цією злагодженістю стоїть не просто набір алгоритмів - ключову роль відіграє операційна система, яка забезпечує точну координацію дій. Особливо, коли йдеться про системи реального часу - RTOS.

Усі ці пристрої, хоч і здаються простими зовні, насправді повинні працювати в умовах постійного потоку подій, де кожна дія має відбуватись у точно визначений момент. Наприклад, система моніторингу повітря повинна не лише вчасно зчитати показники, а й миттєво реагувати на перевищення шкідливих речовин. Навіть незначна затримка може призвести до втрати даних або невчасної реакції. Звичайні алгоритми, які працюють послідовно, не в змозі забезпечити таку точність. Саме тут на допомогу приходить RTOS - програмне середовище, здатне виконувати кілька задач одночасно, пріоритезувати їх, обробляти сигнали переривань, переходити в режим сну при бездіяльності й миттєво «прокидатися», коли це потрібно.

З розвитком Інтернету речей стрімко поширюється використання недорогих, але функціональних одноплатних комп’ютерів. ESP32, STM32, Raspberry Pi Pico - це лише частина з тих мікроконтролерів, які стали доступними не лише інженерам, а й аматорам, викладачам, студентам, розробникам з різних галузей. Вони вже мають на борту всі необхідні периферійні інтерфейси: SPI, I2C, UART, Wi-Fi,

Bluetooth, PWM. Більшість із них підтримують живлення від акумуляторів, працюють із сенсорами різного типу, можуть бути запрограмовані мовами високого рівня. Та все ж навіть найдосконаліше залізо потребує програмної логіки, яка забезпечить узгоджену та передбачувану роботу - і саме тут RTOS відіграє фундаментальну роль.

У межах цієї роботи розглянуто, як сучасні RTOS можуть забезпечити роботу пристроїв Інтернету речей. Було вивчено особливості систем FreeRTOS, Zephyr, RIOT та інших, проаналізовано їхні можливості, потреби до ресурсів, типові сценарії використання

Обрано комбінацію FreeRTOS та ESP32 як базову платформу для реалізації прототипу спеціалізованої системи. Ця система побудована на основі подієво-орієнтованої архітектури з багатозадачним плануванням. У рамках реалізації створено задачі, що відповідають за зчитування даних з сенсорів, обробку цих даних, відображення результатів на дисплеї, реагування на події, керування режимами сну. Передбачено реакцію на зовнішні сигнали - зокрема натискання кнопок і зміни стану сенсорів.

Після реалізації виконано комплексне тестування роботи системи. Перевірено її здатність функціонувати в реальному часі, адаптуватися до змін зовнішнього середовища, обробляти події без затримок, переходити в режим сну й повертатись до активного стану без втрати даних. Проведено аналіз продуктивності, енергоспоживання, стабільності при довготривалій роботі. Зібрані результати свідчать, що система не лише виконує базові функції, але й відповідає вимогам до сучасних IoT-рішень, демонструючи потенціал до розширення, масштабування та практичного впровадження.

Актуальність обраної теми визначається зростаючим попитом на стабільні, енергоощадні та гнучкі у налаштуванні розумні пристрої. RTOS уже не є привілеєм великих компаній або виробників промислового обладнання - вони стають основою для побутових, навчальних і навіть особистих розробок. Саме тому мета цієї роботи полягала не лише в дослідженні можливостей RTOS, а й у демонстрації того, що

навіть з простими інструментами, обмеженим бюджетом і звичайною платою на зразок ESP32 можна створити інтелектуальний пристрій, який працює автономно, реагує в реальному часі, керується чіткою логікою і при цьому залишається відкритим до подальшого вдосконалення.

1 ОГЛЯД СУЧАСНИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ RTOS ДЛЯ ІОТ-ПЛАТФОРМ

1.1 Характеристика сучасних RTOS для вбудованих систем

Сьогодні важко уявити сучасний світ без вбудованих пристроїв. Вони вже стали невіддільною частиною нашого життя - часто навіть непомітною. Ми користуємося ними щодня, самі того не усвідомлюючи: коли натискаємо на кнопку ліфта, коли відкриваємо двері з карткою, коли включається світло на рух, коли кавоварка сама готує еспресо, знаючи, скільки води потрібно. У всіх цих випадках працюють мікроконтролери, які виконують свої завдання швидко, точно і стабільно. Але щоб ці задачі виконувалися не хаотично, а злагоджено - потрібне якесь програмне “кермо”. І тут на допомогу приходять операційні системи реального часу, або RTOS.

Це не звичайні операційні системи, як Windows чи Linux. RTOS - це щось значно компактніше й точніше. Вона не запускає ігор, не малює інтерфейси з віконцями, а займається лише тим, що управляє тим, що найважливіше: часом, подіями та черговістю виконання завдань. Основне, чим RTOS відрізняється від звичайної ОС - це детермінованість. Тобто, вона не просто намагається “встигнути” зробити щось, а гарантує, що зробить це у заданий час. Якщо задача має спрацювати за 2 мілісекунди - вона справді спрацьовує в ці 2 мілісекунди, а не коли процесор «звільниться».

І саме це робить RTOS незамінною в багатьох пристроях. Адже там, де мова йде про керування моторами, читання даних із сенсорів, відправку повідомлень через Bluetooth або Wi-Fi - усе має працювати синхронно й без збоїв. Якщо в цей момент система “задумається” або затримається, наслідки можуть бути непередбачуваними - від зіпсованого продукту на лінії до аварії обладнання. Тому RTOS - це не просто технологія, це, по суті, основа стабільної й передбачуваної роботи будь-якого вбудованого пристрою.

Ще одна особливість сучасних RTOS - це їх компактність. Більшість із них займає зовсім небагато місця в пам’яті, що дозволяє запускати їх навіть на

мікроконтролерах, де всього кілька десятків кілобайт оперативної пам’яті. Наприклад, FreeRTOS можна використовувати на пристроях, які мають лише 8 або 16 кілобайт RAM - і при цьому вона все одно дозволяє керувати кількома задачами одночасно, працювати з таймерами, обмінюватися даними між потоками, реагувати на переривання тощо.

Попри свою компактність, багато RTOS сьогодні мають вражаючі можливості. Вони підтримують різні периферійні інтерфейси - UART, I2C, SPI, PWM, ADC, Ethernet. Частина з них містить вбудовані драйвери для сенсорів або модулів зв’язку. А деякі - наприклад, Zephyr чи Mbed OS - вже мають у собі готові реалізації Bluetooth, Wi-Fi, 6LoWPAN, CoAP, MQTT, а також механізми оновлення прошивки “по повітрю”. Тобто, сьогодні RTOS - це вже не просто “ядро з планувальником задач”, а повноцінне середовище, де можна створити функціональний IoT-пристрій - від читання температури до відправки даних у хмару.

Ще кілька років тому RTOS вважалися чимось складним і закритим. Але ситуація дуже змінилася. Багато з них стали відкритими, безкоштовними, з відкритим кодом. Розробник може завантажити їх з офіційного репозиторію, ознайомитися з документацією, спробувати зібрати прошивку, протестувати на простій платі - і все це без жодних ліцензійних обмежень. Зараз це вже нормальна практика: встановити FreeRTOS на ESP32, Zephyr на STM32 або Mbed OS на Raspberry Pi Pico - і створити повноцінний проєкт, навіть не виходячи з дому.

Інше важливе спостереження - це те, що сучасні RTOS стали «дружнішими» до розробника. З’явилося багато прикладів, бібліотек, шаблонів. Спільноти постійно діляться досвідом, обговорюють помилки, викладають корисні поради. Це значно зменшило поріг входу. Якщо раніше потрібно було глибоко знати архітектуру мікроконтролера, писати все з нуля, то тепер у багатьох випадках достатньо адаптувати вже готовий приклад під свої потреби. І в цьому теж є сила RTOS - вони стали не просто “двигуном для пристрою”, а справжньою основою для створення доступних технологічних рішень.

Не менш важливо й те, що більшість RTOS орієнтовані саме на реальні пристрої, а не на теоретичні задачі. Їх проектують таким чином, щоб вони могли довго працювати без перезавантаження, бути енергоефективними, підтримувати глибокий сон, мати мінімум витоків пам'яті. Завдяки цьому, такі системи успішно працюють у пристроях, які живляться від батареї й мають пропрацювати не тиждень, а роками - наприклад, сенсори температури в теплицях або GPS-трекери.

Варто зазначити, що RTOS – це не просто "щось технічне". Це про те, як зробити пристрій, який не просто функціонує, а робить це грамотно, стабільно і правильно. Саме тому сьогодні RTOS використовують усюди: в медицині, у промисловості, у побутових пристроях, у наукових дослідженнях і навіть у дитячих іграшках. Це ще раз доводить: хоч RTOS і залишається непомітною для користувача, вона відіграє одну з найважливіших ролей у тому, щоб розумні пристрої справді працювали - і не просто працювали, а робили це добре.

1.2 Особливості застосування RTOS в Інтернеті речей

Інтернет речей - це вже давно не фантастика і не щось «для великих компаній». Його пристрої оточують нас скрізь. Це може бути лічильник електроенергії, який щогодини надсилає показники в мережу. Або трекер на домашній тварині, який повідомляє її місцезнаходження. Або навіть система зволоження ґрунту, що вмикає насос лише тоді, коли волога падає нижче заданого рівня. На перший погляд усе це здається простим. Але якщо розібратись - кожен із цих пристроїв виконує одночасно кілька задач, і все це має працювати чітко, швидко й без збоїв. Саме тому операційна система реального часу (RTOS) у таких випадках просто незамінна.

Що робить RTOS особливою для пристроїв IoT? Перш за все - здатність виконувати кілька дій паралельно й гарантувати, що важливі події не будуть пропущені. У звичайному програмуванні без ОС ми часто маємо один головний цикл, який виконує усе по черзі. Якщо якась дія займає занадто багато часу -

наприклад, передача даних через Bluetooth - у цей момент інші задачі просто «стоять у черзі». У IoT це може стати проблемою: наприклад, якщо пристрій надсилає дані і в цей час має ще зреагувати на зміну температури - без RTOS така реакція може просто не встигнути відбутись.

RTOS дає змогу розбити логіку на окремі задачі (їх ще називають потоками або тредами), які працюють незалежно одна від одної, але координуються через планувальник. Одні задачі можуть працювати постійно - наприклад, зчитувати значення з сенсора кожні 100 мілісекунд. Інші - спрацьовують тільки за певних умов, наприклад, коли спрацює переривання від кнопки або прийде команда з мобільного застосунку. Планувальник RTOS вирішує, яка задача зараз важливіша, і надає їй процесорний час. Це відбувається дуже швидко - часто за мікросекунди - і для користувача виглядає як справжній “розумний” багатозадачний пристрій.

У реальному житті прикладів дуже багато. Наприклад, розумний дверний дзвінок, який одночасно фіксує рух камерою, відправляє сповіщення на смартфон і реагує на натискання кнопки. Усе це повинно працювати злагоджено: якщо камера зависне - користувач не побачить, хто біля дверей; якщо не спрацює передача повідомлення - вся система втрачає сенс. RTOS дозволяє відокремити всі ці процеси, зробити їх незалежними, але взаємопов’язаними - щоб система не “висіла” від кожної дрібниці.

Окремо варто згадати про роботу з енергією. Більшість пристроїв Інтернету речей живляться від батарейок або акумуляторів. І дуже часто очікується, що ці пристрої будуть працювати тижнями, місяцями, а іноді й роками - без підзарядки. Наприклад, автономний датчик вологості в теплиці або GPS-маячок для трекінгу домашніх тварин. RTOS дозволяє точно контролювати, коли пристрій “засинає”, коли прокидається, що залишається увімкненим, а що - вимикається повністю. Завдяки цьому зменшується споживання енергії, і пристрій може довго працювати без втручання.

Ще один аспект – стабільність і надійність. RTOS створено з думкою про довготривалу безперебійну роботу. Уявімо, що на підприємстві встановлено

десятки пристроїв, які щодня збирають дані про навколишнє середовище, температуру, вібрації, споживання енергії. Якщо хоча б один із них вийде з ладу через нестачу пам’яті або помилку в коді, це може зупинити процес або навіть спричинити аварійну ситуацію. RTOS, завдяки своїм механізмам контролю, ізоляції задач та автоматичного виявлення збоїв, допомагає уникати таких проблем.

Ще одна особливість - гнучкість і масштабованість. Сучасні RTOS не “зашиті жорстко”. Вони дозволяють легко додавати нові функції, підключати нові сенсори, змінювати логіку роботи. Це важливо в реальних проєктах, де часто починають з простого прототипу, а потім поступово додають складність. Спочатку пристрій просто передає температуру. Потім додається вологість. Потім з’являється дистанційне керування, підтримка мобільного застосунку, інтеграція в хмару. Завдяки RTOS усе це можна реалізовувати поступово, не переписуючи весь код з нуля.

RTOS також спрощує взаємодію з мережею. IoT-пристрої зазвичай спілкуються через Wi-Fi, Bluetooth, LoRa, ZigBee або інші протоколи. І кожен з цих каналів потребує своєї логіки, драйверів, обробки помилок. RTOS дозволяє зробити так, щоб мережевий модуль був окремою задачею - з власним циклом обробки подій. Це означає, що навіть якщо в момент надсилання даних виникає помилка або затримка, інші частини пристрою продовжують працювати без збоїв. Така поведінка робить пристрій набагато стійкішим до непередбачуваних ситуацій у мережі.

І, зрештою, RTOS дозволяє впевнено оновлювати прошивку, що є критично важливим для безпеки. У багатьох IoT-системах уже реалізовано механізми OTA (over-the-air update), коли нову версію програмного забезпечення можна надіслати по повітрю - через Bluetooth, Wi-Fi чи LoRa. Завдяки структурі RTOS це оновлення не заважає основним задачам, а відбувається окремо, у фоновому режимі. І якщо щось піде не так - система може повернутись до стабільної версії. Це мінімізує ризики і дає змогу підтримувати пристрої актуальними навіть після встановлення.

Отже, RTOS в контексті Інтернету речей - це не просто один із можливих варіантів реалізації. Це майже обов'язкова складова для будь-якого сучасного IoT-пристрою, який має бути швидким, стабільним, автономним і масштабованим. Завдяки RTOS розробник отримує гнучкість, а користувач - надійність. А значить, саме такі системи і стають основою того "розумного світу", який ми вже спостерігаємо щодня.

1.3 Аналіз вимог до операційної системи реального часу для IoT

Щойно йдеться про створення пристрою для Інтернету речей, стає зрозуміло: просто написати прошивку замало. Потрібна основа, яка не просто дозволяє запускати програму, а гарантує, що вона працюватиме стабільно, швидко і передбачувано. Саме тому до RTOS, яку планується використовувати в таких пристроях, висувається цілий ряд вимог. І що цікаво - більшість цих вимог виникає не через бажання зробити систему красивішою, а через сувору необхідність: обмеження по ресурсах, потребу в енергоощадності, ризик нестабільного зв'язку або довготривалої автономної роботи.

Першою і, мабуть, найочевиднішою вимогою є детермінованість. У реальних умовах IoT-пристрій може отримувати сигнали несподівано - і система має миттєво зреагувати. Наприклад, якщо на вулиці виявлено рух - система охорони повинна активуватись без жодної затримки. Навіть різниця в кілька мілісекунд іноді буває критичною. RTOS, яка використовується в таких ситуаціях, має чітко визначений механізм пріоритетів, таймерів та обробки переривань. Завдяки цьому пристрій завжди знає, що має відбутись у першу чергу, а що можна зробити трохи пізніше.

Ще одна важлива вимога - ефективне керування пам'яттю. Більшість одноплатних комп'ютерів і мікроконтролерів, які використовуються в IoT, мають дуже скромний обсяг RAM і flash-пам'яті. І якщо RTOS займає забагато, для самої логіки пристрою місця може просто не залишитись. А якщо пам'ять використовується неакуратно - пристрій буде перезавантажуватись, зависати або

втрачати дані. Тому RTOS для IoT має бути не лише малою за розміром, а й акуратною у використанні ресурсів. У багатьох таких систем навіть відсутній динамічний розподіл пам’яті - усе працює на статичних буферах, щоб уникнути витоків або фрагментації.

Не менш важливою є підтримка багатозадачності - але не будь-якої, а такої, що легко керується, відлагоджується і не створює конфліктів між задачами. У пристрої можуть одночасно працювати сенсор, зв’язок, таймер, система збереження даних і ще якась локальна логіка. RTOS має дозволити розділити ці функції на незалежні задачі, але при цьому синхронізувати їх роботу. Для цього в системі мають бути доступні черги, семафори, м’ютекси або інші засоби взаємодії між задачами.

Ще один аспект - час реакції. RTOS не може «довго думати». Якщо задача має відреагувати за 1 мс - вона повинна мати доступ до процесора вчасно. Планувальник має бути легким і швидким. Тут немає місця великим таблицям пріоритетів або складним алгоритмам. У системах з низьким енергоспоживанням важливо, щоб переходи між станами відбувалися дуже швидко. І саме тут проявляється якість реалізації ядра RTOS – одні працюють плавно, інші “пробуксовують” навіть на простих задачах.

Не можна не згадати про енергоспоживання. Пристрій, який працює від батарейки або акумулятора, має залишатися активним лише тоді, коли це потрібно. RTOS має підтримувати глибокі режими сну, вміти “прокидатись” за таймером або перериванням, повертатися до роботи без втрати даних. Це не просто зручність - це реальна вимога до систем, які мають працювати тижнями або місяцями без доступу до електромережі.

Ще одна особливість - модульність. У IoT-проєктах дуже часто логіка змінюється вже після розробки прототипу. Спочатку додається новий сенсор, потім підтримка мережевого протоколу, потім оновлення по Wi-Fi. І RTOS має дозволяти все це реалізовувати поступово, без необхідності переписувати основний код. Тому сучасні системи будуються модульно: є окремі компоненти для роботи з мережею,

з пам’яттю, з периферією - і розробник може підключити лише те, що справді потрібно.

І нарешті, важливо, щоб RTOS мала хорошу документацію і приклади. У сфері IoT працюють не лише професійні розробники, а й ентузіасти, студенти, інженери з інших галузей. І для них велике значення має те, наскільки легко “запустити” свою першу програму на RTOS. Чим зрозуміліша структура, чим простіші приклади, чим швидше видно результат - тим більша ймовірність, що систему буде використано у проєкті.

Таким чином, до RTOS для Інтернету речей висуваються особливі вимоги. Це і компактність, і чітке керування часом, і стабільність, і простота використання. Від якості реалізації RTOS залежить не просто зручність розробника, а й те, наскільки стабільним, енергоефективним і безпечним буде кінцевий пристрій. Саме тому на цьому етапі дуже важливо не просто обрати будь-яку RTOS, а дійсно проаналізувати її відповідність реальним потребам майбутнього рішення.

1.4 Порівняння підходів до реалізації RTOS на одноплатних комп’ютерах

Розробка вбудованих систем давно вийшла за межі лише промислового середовища. Одноплатні комп’ютери, такі як ESP32, Raspberry Pi Pico, STM32, BeagleBone та інші, відкрили двері для мільйонів ентузіастів, студентів, дослідників і стартаперів, які хочуть створювати пристрої, що працюють швидко, стабільно і самостійно. Але сама плата - це лише основа. Щоб усе «запрацювало» як треба, потрібна програмна складова, яка дозволяє керувати процесами, задачами, зв’язком та енергоспоживанням. І саме тут на сцену виходить RTOS - операційна система реального часу.

Попри те, що назви плат часто звучать знайомо й схоже - підходи до реалізації RTOS на кожній із них мають свої особливості. Все залежить від архітектури чипа, кількості ядер, наявності периферії, підтримки з боку спільноти,

наявності офіційного SDK, можливостей енергозбереження та середовищ розробки.

Почнемо з ESP32 (рис. 1.1). Ця платформа стала справжнім проривом у світі low-cost IoT. Вона має два ядра, Wi-Fi, Bluetooth, таймери, підтримку SPI, I2C, UART - усе в одному чипі. В ESP32 RTOS інтегровано вже «з коробки» - у офіційному фреймворку ESP-IDF працює FreeRTOS. І це не просто окрема бібліотека, а фактично ядро всієї роботи з пристроєм. Завдяки цьому можна одразу створювати задачі, встановлювати пріоритети, використовувати семафори, черги, таймери, керувати сном і багатоядерністю. Це значно прискорює розробку, навіть якщо до цього ніколи не доводилось працювати з RTOS. Крім того, у FreeRTOS під ESP32 реалізовано підтримку OTA-оновлень, Wi-Fi-менеджменту та навіть TLS-з’єднань.

Рисунок 1.1 – ESP32 [51]

Натомість STM32 (рис. 1.2) - це вже класичний мікроконтролер із більшою гнучкістю у виборі конфігурацій. Тут існує кілька підходів: хтось використовує STM32CubeIDE, де можна налаштувати FreeRTOS через графічний інтерфейс

(наприклад, вказати кількість задач, стек, пріоритети), хтось працює в середовищі Keil або IAR, а є й ті, хто налаштовує все вручну. У STM32 більше тонких налаштувань, але це також потребує глибшого розуміння апаратної частини. Наприклад, розробнику потрібно самому визначити, які переривання запускатимуть задачі, які частини коду мають бути атомарними, а які можна запускати паралельно. І хоча це складніше, зате дає повний контроль.

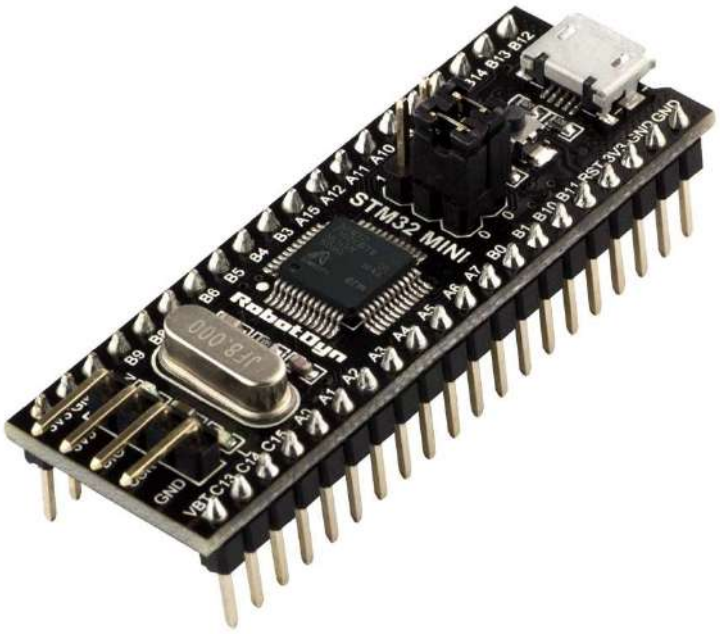

Рисунок 1.2 – STM32 [52]

Далі маємо Raspberry Pi Pico (рис. 1.3). Попри бренд Raspberry, це не повноцінний Linux-комп'ютер, а мікроконтролер на базі RP2040. Тут реалізація RTOS виглядає трохи інакше. Pico SDK офіційно не включає RTOS, але є спільнотна підтримка FreeRTOS та інших систем. Проблема полягає в тому, що частину речей (наприклад, керування живленням або запуск задач у різних ядрах) доводиться реалізовувати вручну. Але, з іншого боку, це - поле для глибокого розуміння, експериментів і тонкої оптимізації. І саме тому Pico часто використовують у навчальних проєктах і лабораторіях.

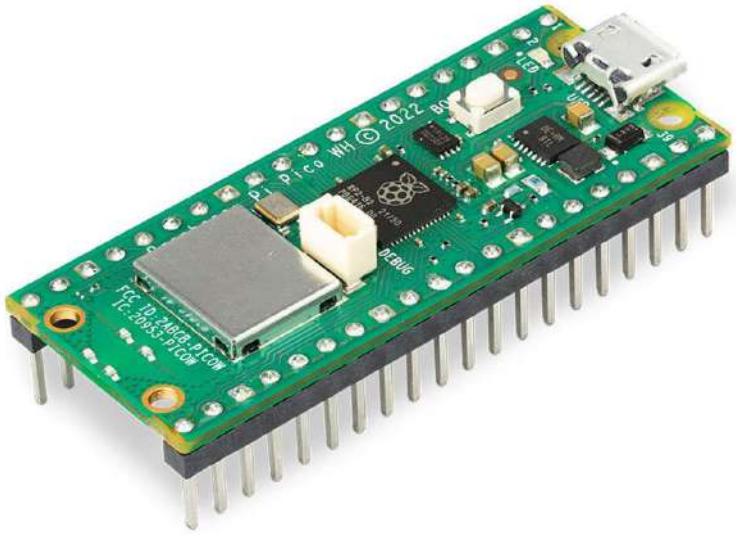

Рисунок 1.3 – Raspberry Pi Pico [53]

Існує також підхід, коли RTOS розгортається поверх Linux - наприклад, на BeagleBone (рис. 1.4) або Raspberry Pi (повнорозмірному, з Linux). У таких випадках застосовуються системи типу PREEMPT_RT або Xenomai, які перетворюють ядро Linux на більш “реальночасове”. Але це вже інший рівень складності, який більше підходить для промислових систем або edge-computing. У нашому випадку, де акцент робиться на недорогих, компактних платформах - важливішими залишаються RTOS, які встановлюються безпосередньо на мікроконтролер.

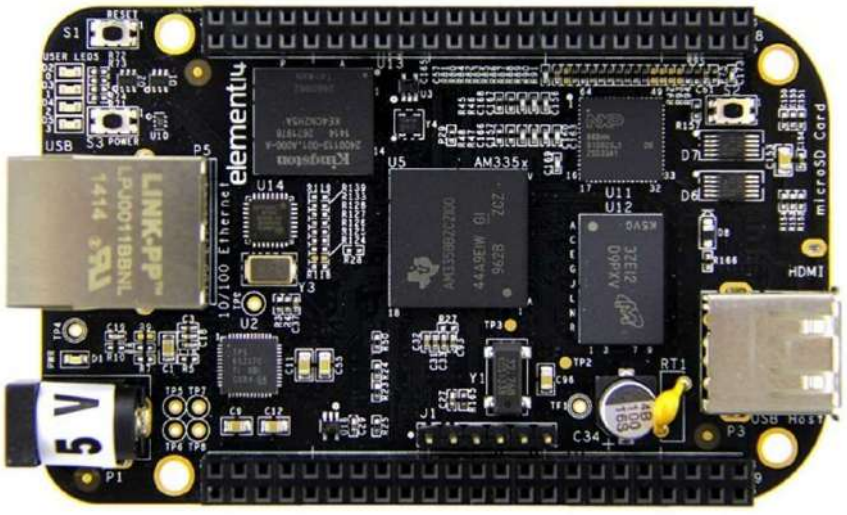

Рисунок 1.4 – BeagleBone [54]

Окрім архітектурних аспектів, існує ще цілий пласт відмінностей, пов’язаних із інструментами розробки. На ESP32 зручно працювати через ESP-IDF, а також у Visual Studio Code. У STM32 є STM32CubeMX та STM32CubeIDE. Raspberry Pi Pico часто використовує CMake і консольні інструменти. Усі ці середовища мають різні філософії: десь можна все налаштувати в кілька кліків, а десь доводиться самостійно вписувати кожну директиву компіляції. І це впливає не лише на зручність, а й на швидкість створення і тестування проєктів.

Ще один цікавий момент - наявність готових прикладів. Наприклад, ESP32 має десятки прикладів використання RTOS із Wi-Fi, BLE, OTA, MQTT. У STM32 також багато шаблонів, які створюються автоматично при створенні проєкту. А ось у Raspberry Pi Pico - приклади частіше створюються спільнотою, і треба самому знаходити їх у репозиторіях або форумах. І це важливо враховувати, особливо якщо проєкт робиться вперше або в обмежені терміни (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Порівняння реалізації RTOS на одноплатних комп’ютерах

Платформа	Тип процесора	RTOS за замовчуванням	Інтеграція з SDK	Наявність периферії	Енергозбереження	Наявність прикладів	Складність старту	Масштабованість
ESP32	Двоядерний Tensilica Xtensa	FreeRTOS (вбудовано в ESP-IDF)	Повна, готова структура проєкту	Wi-Fi, Bluetooth, SPI, I2C, UART	Deep sleep, light sleep	Дуже багато офіційних	Легка	Висока
STM32	ARM Cortex-M (різні варіанти)	FreeRTOS (через STM32Cube)	Через CubeMX/CubeIDE	SPI, I2C, UART, ADC, DAC, CAN	Multiple sleep modes	Багато через STM32Cube	Середня	Висока
Raspberry Pi Pico	Двоядерний ARM Cortex-M0+	Підключається вручну (FreeRTOS та інші)	Немає офіційної підтримки RTOS	SPI, I2C, UART, PIO	Мінімальна підтримка вручну	Невелика кількість, здебільшого від спільноти	Вище середньої	Середня

У результаті, можна сказати: підходів до реалізації RTOS - стільки ж, скільки й платформ. Одні надають повну інтеграцію, інші - дають свободу налаштування. Одні ідеальні для швидкого старту, інші - для тонкої оптимізації. Але всі вони дозволяють реалізовувати повноцінні багатозадачні рішення для пристроїв Інтернету речей - без громіздких систем, зайвого коду чи перевантаження ресурсів.

1.5 Висновки до першого розділу

Проведений у межах першого розділу огляд дав змогу сформувати цілісне уявлення про те, наскільки глибоко операційні системи реального часу інтегрувалися в архітектуру сучасних IoT-рішень. Було показано, що RTOS вже давно перестали бути інструментом лише для вузькопрофільних інженерів - натомість вони стали базовим елементом проєктування майже будь-якої вбудованої системи, яка вимагає чіткості, стабільності та передбачуваної поведінки. Такий стан речей став можливим завдяки поєднанню одразу кількох факторів, серед яких - мініатюризація електроніки, поява одноплатних комп'ютерів, спрощення розробки та стрімкий розвиток відкритих екосистем.

На основі вивченого матеріалу підтверджено, що RTOS відіграє не другорядну, а визначальну роль у побудові надійної логіки IoT-пристрою. Замість того, щоб просто забезпечувати базовий цикл виконання програми, операційна система реального часу організовує багатозадачність, гарантує реакцію на події в задані терміни та дозволяє розділяти процеси, що відбуваються одночасно - від зчитування даних із сенсорів до передачі інформації мережею. Це вже не просто програмний інструмент - це технічна платформа, на якій вибудовується вся поведінка пристрою.

Було також детально показано, що RTOS не вимагає надпотужного обладнання. Вона чудово працює навіть на пристроях із мінімальними обчислювальними ресурсами. Це особливо важливо в контексті IoT, де більшість рішень мають бути компактними, енергоефективними і недорогими. Завдяки

здатності працювати на мікроконтролерах з обмеженим обсягом пам’яті, операційні системи реального часу стали доступними не лише інженерам-розробникам, а й студентам, аматорам, стартапам і навчальним лабораторіям. Пристрої з кількома десятками кілобайт RAM уже демонструють функціональність, яка ще нещодавно була доступна лише на великих платформах із повноцінними ОС.

Особливий інтерес викликав той факт, що сучасні RTOS постачаються вже не як вузькоспеціалізовані фреймворки, а як повноцінні платформи з багатою документацією, великою кількістю прикладів, активними спільнотами та засобами інтеграції у звичні середовища розробки. Усе це суттєво знижує поріг входу та відкриває можливості для творчості, експериментів і швидкого створення прототипів.

Порівняльний аналіз реалізації RTOS на одноплатних комп’ютерах додатково підкреслив, що універсальних рішень не існує. Залежно від обраної платформи змінюється філософія проєктування, наявність шаблонів, доступ до периферії, гнучкість у налаштуванні, рівень енергоспоживання та зручність старту. ESP32 виявилася особливо зручною для швидкої розробки, завдяки інтегрованому FreeRTOS та потужному SDK. STM32 дозволяє глибше зануритися у мікроконтролерну архітектуру, надаючи більше контролю над кожним етапом. Raspberry Pi Pico, у свою чергу, став платформою для навчання, експериментів і низькорівневої оптимізації.

Важливим спостереженням стало усвідомлення того, що RTOS не просто дозволяє розділяти завдання - вона формує новий підхід до логіки розробки. Коли кожна задача має власний простір і пріоритет, коли таймери керують не лише затримками, а й життєвим циклом процесів, коли дані між модулями передаються через спеціалізовані механізми взаємодії - усе це створює основу для стабільної, передбачуваної і надійної системи.

2 АНАЛІЗ ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ТЕХНІЧНОГО РІШЕННЯ

2.1 Аналіз типових сценаріїв використання RTOS у пристроях IoT

Коли йдеться про пристрої Інтернету речей, найперше уявляються якісь розумні сенсори чи невеликі гаджети, які передають дані в мережу. І справді, це лише вершина айсберга. Насправді сценарії використання IoT набагато ширші й цікавіші. І практично в кожному з них RTOS грає ключову роль, хоча для користувача вона зазвичай непомітна.

Одним із найпоширеніших сценаріїв є моніторинг довкілля. Наприклад, у сільському господарстві встановлюють мережі сенсорів, які постійно вимірюють температуру ґрунту, вологість повітря, рівень сонячного світла. Кожен такий сенсор працює автономно, обробляє свої дані на місці й відправляє їх у хмару або на локальний сервер. Щоб усе працювало без збоїв, RTOS управляє опитуванням сенсорів, обробкою даних, режимами енергозбереження та передачею інформації, синхронізуючи всі ці процеси чітко і без затримок.

Інший важливий приклад - розумні будівлі. Тут до мережі підключено все: освітлення, системи опалення, кондиціонери, охоронні датчики. Вони мають реагувати на події майже миттєво. Наприклад, коли хтось проходить коридором, сенсор руху активує світло. Або сигналізація моментально спрацьовує, коли виявляє незаплановане вторгнення. У таких системах RTOS управляє чергою подій, визначає, які задачі важливіші, і дозволяє пристрою підтримувати постійний зв’язок із мережею без перевантаження процесора.

Не менш важливим напрямком є промисловий Інтернет речей (Industrial IoT або IIoT). У заводських умовах сенсори стежать за роботою двигунів, передають дані про вібрацію, навантаження, температуру. Від стабільності їх роботи часто залежить безпека людей і справність дорогого обладнання. Тут RTOS потрібна для того, щоб обробляти величезну кількість подій у реальному часі й гарантовано реагувати на будь-які відхилення без затримок. Часто саме завдяки RTOS пристрої

можуть не лише збирати дані, а й приймати локальні рішення - наприклад, відключати лінію живлення у разі аварії ще до того, як сигнал дійде до центрального сервера.

Ще один популярний сценарій - персональні пристрої та носимі технології. Фітнес-браслети, смарт-годинники, трекери здоров'я щосекунди вимірюють пульс, кількість кроків, рівень насичення крові киснем. Усі ці дані треба не лише зчитувати, а й аналізувати, зберігати, передавати через Bluetooth або Wi-Fi. Завдяки RTOS задачі розподіляються так, що збір даних не блокує передачу сповіщень, а обробка інформації не сповільнює роботу дисплея чи сенсорів.

Також варто згадати розумні енергомережі. Електронні лічильники сьогодні не просто рахують витрату електроенергії, а й вміють відправляти дані в реальному часі, прогнозувати пікові навантаження, працювати в мережах з іншими пристроями. Тут RTOS допомагає налаштувати періодичний збір даних, обробку пікових подій, автоматичні оновлення прошивки без зупинки роботи пристрою.

Ще одним цікавим прикладом є розумний транспорт. Сьогодні навіть звичайний електросамокат або велосипед з електроприводом має вбудовану систему управління, яка стежить за рівнем заряду батареї, швидкістю, підключенням до мобільного застосунку. І тут RTOS дозволяє одночасно працювати різним задачам: обробляти натискання кнопок, передавати дані через Bluetooth, зберігати статистику поїздок.

Якщо узагальнити, в усіх цих сценаріях видно кілька спільних моментів:

- пристрої мають одночасно виконувати багато задач;
- важливі події мають оброблятися швидко й надійно;
- енергія витрачається лише тоді, коли це потрібно;
- потрібна можливість оновлювати або розширювати функціональність без повної перебудови системи.

Саме RTOS дає змогу організувати всі ці процеси чітко, ефективно й без зайвого навантаження на процесор. Завдяки їй пристрої Інтернету речей не лише

працюють, а роблять це стабільно, безпечно й передбачувано - навіть тоді, коли ззовні все здається дуже простим і очевидним.

2.2 Існуючі проблеми та потреби розробників вбудованих систем

Попри всі переваги сучасних мікроконтролерів і доступність операційних систем реального часу, процес створення вбудованої системи досі залишається складним і часто непередбачуваним. Плата може коштувати лише кілька доларів, але час, витрачений на налагодження прошивки, легко може перевищити тижні. Саме тому розробники - незалежно від того, чи вони створюють прототип у домашній майстерні, чи працюють у великій компанії - постійно стикаються з низкою викликів. І ці виклики далеко не завжди пов’язані лише з апаратною частиною.

Одна з перших перешкод, яка постає вже на етапі початку проєкту - це складність входження у тему. RTOS звучить як щось зрозуміле: багатозадачність, пріоритети, таймери. Але щойно починається спроба створити щось із нуля - усе ускладнюється. Система має свою структуру, ієрархію задач, власний спосіб ініціалізації та конфігурації. Щоб просто запустити дві задачі паралельно й змусити їх обмінюватися даними, іноді доводиться прочитати десятки сторінок документації, переглянути кілька форумів, перевірити сумісність бібліотек і лише тоді побачити перший результат. І все це - ще до того, як пристрій почав працювати за призначенням.

Особливо гостро ця проблема проявляється у випадках, коли використовуються плати з нестандартною архітектурою або ті, що тільки набирають популярності. Наприклад, FreeRTOS має чудову інтеграцію з ESP32 - але якщо спробувати її перенести на менш популярну платформу, доведеться розбиратись із внутрішніми механізмами, конфігурацією ядра, таймерами й пріоритетами переривань. Іноді така інтеграція тягне за собою ще більше коду, ніж сам функціонал пристрою.

Наступна поширена проблема - нестабільна або неповна підтримка периферії. Дуже часто розробник стикається з ситуацією, коли RTOS працює, але не може повноцінно взаємодіяти з модулем Bluetooth, сенсором або інтерфейсом SPI. Причина - відсутність офіційних драйверів, або ж наявність сирих бібліотек, які створювались ентузіастами без повного тестування. Наприклад, модуль GPS видає коректні координати лише при певному baud rate, або Wi-Fi з'єднання "обривається" після кількох спроб передати дані. І кожна така помилка вимагає глибокого занурення в чужий код - часто без документації.

Не менш відчутною є відсутність єдиної методології чи стандарту розробки. Кожен виробник платформ і RTOS пропонує своє середовище, свої шаблони, свої бібліотеки. Для STM32 це STM32CubeMX і HAL, для ESP32 - ESP-IDF, для Nordic - nRF SDK. А на Raspberry Pi Pico доводиться працювати з CMake, без зручного IDE. У результаті, розробники, які переходять із однієї платформи на іншу, змушені щоразу вивчати нові інструменти, фреймворки й навіть нову логіку запуску задач. Це сповільнює розробку, ускладнює підтримку проєкту й знижує продуктивність команди, особливо якщо йдеться про колективну роботу.

Ще одна прихована, але критично важлива проблема - відсутність хороших засобів відлагодження в реальному часі. RTOS - це багатозадачне середовище, і помилки в такому коді не завжди легко помітити. Одного разу система працює, а наступного - зависає після 12 хвилин роботи, і немає очевидної причини. Знайти джерело таких помилок, особливо без доступу до професійного дебагера або трасувальника, перетворюється на справжній детектив. Часто доводиться "моргати світлодіодами", надсилати повідомлення через UART або записувати змінні у лог-файл - усе для того, щоб зрозуміти, яка саме задача конфліктує або чому відбувається витік пам'яті.

Крім технічних труднощів, є ще психологічний бар'єр - страх зробити щось неправильно. У багатьох розробників, особливо початківців, виникає сумнів: а чи не занадто складно те, що вони роблять? Чи не краще повернутись до простого loop у Arduino IDE? І часто через цей сумнів хороші ідеї залишаються нереалізованими.

Саме тому одним із запитів від спільноти є - не просто хороша RTOS, а така, яка дозволяє поступово заглиблюватись у складність, не змушуючи одразу знати все.

Окремо варто сказати про оновлення прошивки й безпеку. RTOS дає змогу реалізувати OTA, шифрування, автентифікацію, але все це - лише інструменти. Реалізувати їх правильно - це вже інше завдання. Наприклад, при оновленні прошивки важливо перевірити її цілісність, мати резервну копію й уміти відкотитись до стабільної версії, якщо щось піде не так.

Без цього пристрій може просто перестати працювати в польових умовах. А якщо йдеться про пристрої, які збирають або передають персональні дані - тут питання безпеки виходить на перший план.І далеко не всі розробники мають достатньо знань, щоб це реалізувати з нуля.

Не варто забувати й про обмеженість апаратних ресурсів, яка завжди присутня у вбудованих системах. RTOS має працювати в умовах, коли доступно всього 64 або 128 КБ оперативної пам’яті, кілька десятків КБ flash, немає апаратного шифрування чи floating point.

Усе потрібно робити економно: кодувати так, щоб кожен байт мав значення. У такій ситуації не можна просто “підключити бібліотеку й подивитись, чи воно працює”. Кожна бібліотека, кожна задача має бути виправдана. І саме тому існує постійна потреба в легких, оптимізованих, добре задокументованих RTOS.

І зрештою, ще одна дуже важлива потреба - доступ до навчальних матеріалів, прикладів, документації «людською мовою».

Розробники хочуть не просто читати референс, а розуміти логіку системи: чому задача повинна бути саме такої пріоритетності, як працює планувальник, що відбувається, коли дві задачі одночасно хочуть отримати доступ до пам’яті. Саме ці знання роблять систему не просто робочою, а надійною, масштабованою й готовою до змін.

Усе це формує не лише перелік проблем, а й перелік очікувань. Розробникам потрібна RTOS, яка буде передбачуваною, легкою, стабільною, доступною, добре

документованою й такою, що дозволить зосередитися на функціоналі пристрою, а не на боротьбі з власною архітектурою.

І саме на перетині цих потреб сьогодні створюються кращі системи - ті, які дозволяють реалізувати амбітні проєкти, не витрачаючи місяців на дрібниці, які мали би працювати з першого разу.

2.3 Порівняння наявних RTOS-рішень

На перший погляд здається, що RTOS - це просто “ядро” для запуску задач, яке працює однаково скрізь. Що достатньо створити кілька потоків, задати їм пріоритети - і все, система готова до роботи. Але ця уява швидко змінюється, щойно розробник переходить від абстрактного опису до реальної інтеграції. На практиці кожна RTOS поводиться по-своєму: має свою архітектуру, власний підхід до конфігурації, по-іншому реалізує керування пам’яттю, таймерами, обробкою подій. Іноді навіть дві системи з однаковою назвою функції xTaskCreate() можуть абсолютно по-різному поводитись в реальному часі - залежно від конфігураційного файлу, збірки чи мікроконтролера.

Саме тому вибір RTOS - це не просто технічне рішення, а ще й емоційне. Комусь ближче простота й легкість у FreeRTOS. Хтось почувається впевнено серед структурованості Zephyr. А інші прагнуть мінімалізму й енергозбереження, як у RIOT. У кожній системі закладено певну логіку, філософію, навіть стиль - і саме тому RTOS мають не лише функціонал, а ще й свою «поведінку», свою унікальну «манеру», яку доводиться враховувати при кожному новому проєкті.

Деякі RTOS дозволяють почати з мінімуму й поступово розширювати функціональність. Інші - орієнтовані на складні системи з готовими модулями й чіткою архітектурою. А треті - ідеальні для тих випадків, коли пристрій має працювати дуже довго на батарейці й «прокидатись» лише тоді, коли потрібно. Саме тому перед вибором конкретної системи варто розібратися, чого вона вміє насправді - не лише за документацією, а й у реальних умовах.

FreeRTOS став класикою у світі мікроконтролерів - і на це є поважні причини. Це одна з найменших RTOS, яка чудово запускається навіть на платах із кількома десятками кілобайт оперативної пам’яті.

У ній немає зайвого: лише планувальник задач, засоби синхронізації, базовий API. Але саме в цьому й сила. Система дуже проста в налаштуванні. На ESP32 вона вже інтегрована в офіційний SDK, а для STM32 її можна додати кількома кліками у STM32CubeIDE.

FreeRTOS ідеально підходить для навчання, прототипування і навіть багатьох промислових рішень. Завдяки активній спільноті є багато прикладів, обговорень, рішень. Але є і слабкі сторони.

Наприклад, відсутність повноцінної мережевої стека «із коробки» - для TCP/IP чи MQTT доводиться підключати окремі бібліотеки (типу lwIP або mbedTLS) і самостійно займатись інтеграцією. Так само, якщо потрібна робота з BLE, OTA чи логуванням - доведеться шукати сторонні реалізації або писати власні обгортки. Усе це можливо, але вимагає часу й досвіду.

Zephyr - це зовсім інший підхід. Цю систему проєктували як універсальну платформу для складних, добре структурованих IoT-проєктів. Вона підтримує велику кількість периферії, має величезний набір модулів і дозволяє реалізовувати системи, де є багато компонентів: Bluetooth, Wi-Fi, LoRaWAN, шифрування, файлові системи, shell-інтерфейси й навіть вбудовані засоби тестування.

Zephyr орієнтовано на масштабованість. Якщо пристрій має сьогодні один сенсор, а завтра - десяток, архітектура дозволяє додавати нові функції без повного переписування.

Проте разом із можливостями приходить і складність. Щоб запустити перший проєкт, доведеться розібратись у CMake-базованому збірному середовищі, у системі Kconfig, у тому, як увімкнути саме ті модулі, які потрібні, і не більше.

Це створює поріг входу, але дає дуже потужну основу для професійних рішень. Zephyr особливо корисний там, де важлива безпека, надійність і структура - наприклад, у медичних чи промислових системах.

RIOT - це щось середнє між FreeRTOS і Zephyr, але зі своїм унікальним фокусом - енергоощадністю. Вона створена для пристроїв, які мають працювати довго, автономно, в мережах із низькою пропускною здатністю.

В основі RIOT лежить подієвий механізм і легке ядро. Вона підтримує IPv6, 6LoWPAN, CoAP, RPL - ті протоколи, які найчастіше використовуються у розподілених сенсорних мережах, де кожен вузол повинен просто “дожити до вечора” на одній батарейці.

RIOT – це дуже хороше рішення для сільськогосподарських систем, екологічного моніторингу, або навіть розумного міста, де на стовпах стоять пристрої, які мають працювати по кілька років.

Але її складніше інтегрувати у складні системи, бо частина функціоналу - ще у стадії розвитку. Спільнота менша, прикладів менше, драйверів іноді бракує. І це треба враховувати, якщо пристрій має працювати не лише як вузол, а як повноцінна система.

Mbed - це система, яка свого часу створювалася під крилом ARM і позиціонувалась як «зручна RTOS для всіх». Вона добре підходить для плат на Cortex-M (наприклад, STM32 Nucleo), має інтуїтивно зрозумілу архітектуру, багато готових бібліотек, просте середовище розробки (включно з онлайн-компілятором). Mbed часто вибирають у навчальних і студентських проєктах, а також там, де потрібна швидкість старту і мінімум конфігурації.

Але з часом популярність системи трохи зменшилась - частково через закриття онлайн-компілятора, частково через те, що спільнота перемкнулась на Zephyr. Проте Mbed досі залишається добрим вибором для простих застосувань або для тих, хто починає знайомство з ARM-платформами (табл. 2.1).

Contiki має наукове походження. Це система, яку часто використовують у дослідницьких проєктах, особливо в темі IoT-сенсорних мереж. Вона легка, підтримує моделі енергозбереження, IPv6, CoAP, 6LoWPAN. Зручно використовувати, коли важливо дослідити мережеві протоколи, поведінку пристроїв у mesh-топологіях, зекономити енергію на максимум.

Недолік - менш активна спільнота, іноді складна підтримка сучасного «заліза», складні порти на нові архітектури. Але як база для експериментів - дуже хороша.

Таблиця 2.1 – Порівняння RTOS для IoT-пристроїв

RTOS	Розмір ядра	Підтримка протоколів	Сфера використання	Переваги	Обмеження
1 FreeRTOS	~6-10 КБ	TCP/IP (через lwIP), MQTT, TLS (з OpenSSL/mbedTLS)	Універсальна, зокрема для STM32, ESP32, Atmel	Простота, широке застосування, активна спільнота	Обмежена модульність, частина функцій реалізуєтьс я вручну
2 Zephyr	~50-100 КБ	TCP/IP, BLE, LoRaWAN, MQTT, CoAP, CAN, TLS	Індустріальні системи, складні IoT-рішення	Масштабованість, модульність, велика кількість модулів	Крива навчання, складна інтеграція без досвіду
3 RIOT OS	~15-30 КБ	6LoWPAN, RPL, CoAP, UDP, IPv6	Сенсорні мережі з низьким енергоспоживанням	Енергозбереження, мінімальний розмір ядра	Менше драйверів, не завжди зручно для складних задач
4 Mbed OS	~50-70 КБ	TCP/IP, TLS, MQTT, BLE	Навчання, ARM-платформи, прості проекти	Зручне середовище, гарна інтеграція з ARM	Менш гнучка у порівнянні з Zephyr
5 Contiki-NG	~30-60 КБ	6LoWPAN, RPL, CoAP, IPv6	IoT-дослідження, енергозберігаючі мережі	Фокус на IPv6/CoAP, хороша база для досліджень	Менша спільнота, слабка документація
6 Apache Mynewt	~60-80 КБ	BLE, CoAP, OIC	BLE-пристрої, модульні IoT-рішення	Модульність, сильна підтримка BLE	Мала спільнота, вузька спеціалізація

Mynewt - це вузькоспеціалізована RTOS, яка дуже добре працює з Bluetooth Low Energy. Вона створена з фокусом на модульність, безпеку й оновлення прошивки «по повітрю». Вона активно використовується в пристроях, де потрібно мати BLE-комунікацію, стабільність і довготривалу роботу.

Але разом з цим вона менш гнучка поза своєю сферою. Якщо пристрій не працює з BLE - частина функціоналу стає зайвою. До того ж, спільнота обмежена, а документація - технічна й не завжди дружня до новачків.

Отже, серед усього розмаїття RTOS для IoT не існує ідеального варіанту «на всі випадки життя». Кожна система має свої сильні сторони - і свої обмеження. FreeRTOS зручна, але проста. Zephyr - функціональна, але складна. RIOT - ощадлива, але не така гнучка. І саме тому найкраща RTOS - це та, яка підходить під конкретну задачу, платформу і досвід команди. Коли це враховано, система працює не просто добре - вона стає надійною основою IoT-пристрою, який справді працює «сам по собі».

2.4 Обґрунтування вибору RTOS та апаратної платформи

Після всебічного аналізу доступних операційних систем реального часу та одноплатних комп’ютерів стало очевидним: вибір технічної основи для системи не можна здійснювати лише з огляду на «популярність» чи кількість завантажень з GitHub. Щоб система працювала стабільно, безперервно і передбачувано - потрібно враховувати багато аспектів: від апаратних ресурсів до структури коду, від підтримки енергозбереження до доступності документації. Тому рішення про вибір конкретної RTOS і платформи приймалося з урахуванням реальних потреб проєкту, технічних обмежень, а також власного досвіду роботи з різними екосистемами.

Для реалізації системи було обрано FreeRTOS як операційну систему реального часу. І цей вибір виявився цілком обґрунтованим. Перш за все, FreeRTOS має неймовірно низький поріг входу. Після ознайомлення з базовою структурою проєкту та прикладами, які надає спільнота, стало можливим дуже швидко

налаштувати середовище розробки, створити перші задачі, реалізувати взаємодію між ними й побачити результат на реальному пристрої. Усе це - без потреби в складній конфігурації, глибокому компіляторному налаштуванні чи попередньому вивченні десятків сторінок специфікацій.

Ще одним ключовим аргументом на користь FreeRTOS стала її вбудована підтримка в SDK обраної платформи, а саме - ESP32. Це поєднання виявилося особливо ефективним. ESP32 надає потужну обчислювальну базу з двома ядрами, вбудованими модулями Wi-Fi та Bluetooth, великою кількістю периферійних інтерфейсів та підтримкою енергозберігаючих режимів. Усе це - у компактному форм-факторі, за цілком прийнятну ціну. А FreeRTOS вже інтегровано в середовище ESP-IDF, що дозволило уникнути додаткових витрат часу на конфігурацію ядра та компіляторних параметрів. Замість цього було зосереджено увагу на функціональності - створенні задач, синхронізації, керуванні подіями, налаштуванні режимів сну.

У контексті розробки системи, яка повинна обробляти кілька подій одночасно - наприклад, зчитувати дані з сенсорів, обробляти їх, надсилати в хмару, реагувати на тривожні ситуації - FreeRTOS продемонструвала себе як стабільна й передбачувана платформа. Планувальник задач працює швидко й без затримок, реалізація пріоритетів інтуїтивна, а синхронізаційні механізми (черги, семафори, м’ютекси) дозволяють зручно організувати взаємодію компонентів без конфліктів. Особливо важливо те, що ця структура зберігає працездатність навіть при підвищеному навантаженні - наприклад, коли система працює з декількома джерелами даних одночасно.

Окремо слід згадати й про ресурсну економність. FreeRTOS дуже дбайливо ставиться до пам’яті: ядро займає небагато місця, задачі можна створювати з мінімальним стеком, а механізми збереження енергії дозволяють працювати в режимі очікування без відчутного впливу на автономність. Це особливо важливо для систем, які можуть бути живлені від акумулятора або мають працювати в умовах обмеженого доступу до електромережі.

Значну роль у виборі відіграла й документація. У випадку з FreeRTOS і ESP-IDF документація виявилася не просто «наявною», а дійсно зручною, структурованою, з прикладами й поясненнями. Крім того, завдяки великій спільноті більшість поширених питань уже обговорено на форумах, у GitHub, або в блозі офіційного розробника. Це дозволило швидко знаходити рішення навіть на складні технічні питання - наприклад, як ефективно керувати часом пробудження в режимі deep sleep або як організувати розподіл задач між ядрами.

І хоча існували й інші потенційні варіанти - такі як Zephyr (із його широкими можливостями та гнучкою архітектурою), RIOT (із фокусом на енергоефективність) або Mbed OS (із зручністю старту для ARM-платформ), - саме комбінація FreeRTOS + ESP32 виявилася оптимальною для задач цієї системи. Вона надала можливість швидко реалізувати функціональність, уникнути надлишкової складності, зосередитись на логіці системи, а не на низькорівневому налагодженні.

У результаті сформовано рішення, яке є сучасним, стабільним, масштабованим і придатним до подальшого розширення - як у плані програмної архітектури, так і з погляду апаратної платформи. Такий підхід дозволяє не лише створити прототип, а й перенести систему в реальні умови експлуатації - з упевненістю в тому, що вона впорається зі своїм завданням на практиці.

2.5 Вибір інструментів для реалізації прототипу

На етапі практичної реалізації системи постало завдання сформувати не просто набір окремих компонентів, а повноцінне, узгоджене інженерне середовище, у якому всі елементи - як апаратні, так і програмні - взаємодіють ефективно, стабільно й передбачувано. У контексті створення вбудованої системи на базі RTOS ключову роль відіграє те, наскільки добре поєднуються вибрані інструменти. Вони мають не лише відповідати технічним вимогам, а й

забезпечувати зручність у розробці, гнучкість для розширення функціональності, можливість швидкого тестування й корекції рішень.

Центральним апаратним елементом системи став мікроконтролер ESP32, який зарекомендував себе як універсальна платформа для створення IoT-пристроїв. Причина вибору полягає не лише в технічних характеристиках - а це два обчислювальні ядра, 520 КБ оперативної пам'яті, понад 30 GPIO, вбудований Wi-Fi та Bluetooth - а насамперед у гнучкості, доступності та активності спільноти. На відміну від багатьох мікроконтролерів, ESP32 має дуже насичене екосередовище, де вже надано більшість необхідного: документацію, приклади, бібліотеки, інструменти збирання. Це дозволило сконцентрувати зусилля не на вирішенні другорядних проблем, а на реалізації основної логіки системи.

Програмну основу, як уже було зазначено, складає FreeRTOS - операційна система реального часу, яка інтегрована безпосередньо в офіційний SDK для ESP32 - ESP-IDF. Це рішення є не просто «зручним», а стратегічно правильним: розробник одразу отримує ядро RTOS із перевіреною реалізацією планувальника, підтримкою міжзадачної взаємодії, механізмами керування таймерами, чергами, пріоритетами. Усе це вже протестовано в безлічі реальних проєктів, і тому дозволяє уникнути типових помилок, які виникають при ручній інтеграції сторонніх систем.

Середовище ESP-IDF забезпечує повний цикл розробки: від створення проєкту й конфігурації до компіляції, прошивки пристрою, запуску і моніторингу. Воно включає власну утиліту idf.py, яка автоматизує збірку, дозволяє запускати програму на платі, очищувати флеш-пам'ять, відкривати серійний монітор для перегляду виводу. Окремо варто згадати про зручну систему конфігурації компонентів через інтерфейс menuconfig, яка дає змогу обрати, які модулі компілювати, який об'єм пам'яті виділити для стеку задач, який режим сну використовувати за замовчуванням.

Для розробки використовувалось середовище Visual Studio Code у поєднанні з офіційним розширенням ESP-IDF. Це дозволило інтегрувати всі інструменти збирання, відлагодження та прошивки безпосередньо в редактор. Таким чином,

розробник має змогу писати код, відразу бачити підказки по API, перевіряти правильність викликів функцій, переходити між модулями та одночасно керувати компіляцією й заливкою прошивки - не перемикаючись між кількома окремими інструментами.

У реалізації прототипу активно використовувались модулі периферії, які легко підключаються до ESP32:

- сенсори температури та вологості DHT22;
- сенсори руху PIR;
- OLED-дисплей SSD1306 по I2C;
- кнопки для імітації зовнішніх подій;
- світлодіоди для індикації станів задач.

Кожен із цих компонентів використовувався не лише як ілюстрація, а як повноцінний функціональний вузол системи. Наприклад, датчик температури запускав задачу з циклічним зчитуванням та передачею значення до дисплея, у той час як кнопка активувала іншу задачу з вищим пріоритетом, відповідальну за тривожне повідомлення.

Для візуального контролю та тестування використовувався UART-монітор ESP-IDF, який дозволяє переглядати лог повідомлення з усіх задач у реальному часі. Такий підхід виявився особливо ефективним у виявленні блокувань задач, конфліктів доступу до спільних ресурсів або неправильного налаштування семафорів. Окремо перевірялися сценарії граничного навантаження - одночасне надходження даних із декількох сенсорів, конфлікт пріоритетів задач, перевірка реакції на зовнішні сигнали під час роботи в режимі енергозбереження.

Було також проаналізовано альтернативні інструменти. Наприклад, використання Arduino IDE або PlatformIO могло б пришвидшити старт, але обмежило б гнучкість налаштування FreeRTOS. Інші середовища, як-от Eclipse або CLion, могли б бути зручними для розробників зі специфічними звичками, але не мали повної інтеграції з ESP-IDF на рівні, який забезпечує Visual Studio Code. Саме

тому вибір залишився на користь перевіреної й офіційно підтримуваної конфігурації.

Ще один важливий аспект - можливість масштабування. ESP-IDF дозволяє структурувати проєкт у вигляді компонентів (components), кожен з яких реалізує свою частину логіки - сенсор, дисплей, зв'язок. Це відкриває шлях до поступового розширення функціоналу, підключення нових модулів без переробки основного ядра. І навіть після завершення прототипу система залишається відкритою для розбудови - чи то додавання мобільного застосунку, чи то підключення до хмари, чи то перехід на іншу апаратну платформу.

Таким чином, сформований набір інструментів дозволив не лише реалізувати базовий прототип, а й закласти основу для професійної, довготривалої й адаптивної системи, що працює в режимі реального часу. Обрані рішення не лише спростили розробку, а й забезпечили прозорість, керованість та можливість ефективного масштабування у майбутньому.

2.6 Висновки до другого розділу

Аналіз предметної області, проведений у межах цього розділу, дозволив не просто окреслити межі технічного рішення, а сформувати глибоке розуміння реального контексту, в якому функціонують системи Інтернету речей. Було занурено у світ прикладних сценаріїв, технічних обмежень, потреб розробників і можливостей, які відкривають сучасні RTOS. Завдяки цьому вдалося побачити, що вибір технічної основи - це не механічний процес, а комплексне інженерне завдання, яке потребує зваженого підходу, поєднання теоретичних знань із практичним досвідом та розумінням пріоритетів системи.

Вивчення типових сценаріїв використання показало, що RTOS сьогодні вже не є технологічною розкішшю - навпаки, вона стала необхідністю. У всіх розглянутих ситуаціях - від агросенсорів до розумного транспорту - основною вимогою є здатність пристрою виконувати кілька дій одночасно, зберігати

стабільність і забезпечувати гарантований час реакції. І саме RTOS дозволяє об’єднати ці вимоги в єдину логіку роботи, яка функціонує незалежно від рівня навантаження, умов живлення чи непередбачуваних збоїв у мережі. Така властивість виводить RTOS на рівень ключового елементу будь-якої IoT-архітектури - не лише технічного, а й концептуального.

Паралельно з описом переваг було глибоко досліджено проблеми, з якими стикаються розробники в реальних умовах. Цей пласт аналізу дозволив побачити не лише технічні труднощі, а й психологічні бар’єри, викликані складністю документації, різнотипністю інструментів, нестачею зрозумілих прикладів і розрізненістю підходів. У результаті стало очевидним, що попри формальну простоту мікроконтролерів і низький поріг входу на рівні «заліза», проєктування стабільної RTOS-системи потребує глибоких знань, дисципліни в архітектурі коду, розуміння таймінгів, енергоспоживання та взаємодії між задачами. І саме тут виникає потреба у правильно підібраній платформі, яка здатна зняти частину навантаження з розробника - завдяки своїй зрозумілості, зрілості та підтримці.

Порівняння доступних RTOS-рішень дало змогу побачити не лише відмінності в технічних характеристиках, а й відчути «характер» кожної з систем. Було з’ясовано, що FreeRTOS приваблює своєю простотою та зрозумілим API, Zephyr вражає архітектурною строгістю й широкими можливостями масштабування, а RIOT демонструє еталонний підхід до енергоощадності у сенсорних мережах. Разом з тим, стало очевидно, що жодна з них не є універсальною - кожна має своє призначення, стиль і навіть ритм розвитку. І саме тому вибір RTOS виявився не лише технічним, а й стратегічним - він визначає, як розвиватиметься проєкт у майбутньому, як швидко адаптуватиметься до нових вимог і наскільки безболісно проходитиме масштабування.

Обґрунтування вибору конкретної платформи та середовища розробки підтвердило, що ESP32 у поєднанні з FreeRTOS є одним із найзбалансованіших варіантів. Тут поєднано обчислювальну потужність, наявність вбудованих комунікаційних модулів, гнучке управління живленням та активну підтримку

спільноти. Особливо важливим фактором стало те, що FreeRTOS уже інтегровано у офіційний SDK, що суттєво знижує поріг технічного занурення, дозволяє швидше отримати робочий результат і зосередити увагу на логіці проєкту, а не на налаштуванні компілятора чи структури драйверів.

Окрему роль у формуванні технічної стратегії відіграло дослідження інструментів, за допомогою яких здійснюється розробка, налагодження та тестування системи. Було підтверджено, що Visual Studio Code у зв'язці з ESP-IDF створює стабільне й масштабоване середовище, яке дозволяє не лише писати код, а й контролювати всі етапи збірки, моніторингу, відлагодження й налаштування. Це середовище забезпечує повний цикл розробки - від натискання кнопки «записати» до аналізу роботи системи у режимі реального часу. Завдяки цьому кожен модуль, кожен драйвер, кожен обробник подій стає частиною цілісної екосистеми, що функціонує злагоджено і без потреби в сторонніх інструментах.

У результаті сформовано не просто перелік апаратних і програмних компонентів, а цілісна технічна стратегія, яка враховує реалії IoT-проєктів: від багатозадачності та стабільності до енергоощадності, масштабованості й простоти впровадження. Було доведено, що обрані рішення не є компромісними - навпаки, вони демонструють приклад того, як правильно підібрана RTOS та платформа здатні кардинально змінити підхід до проєктування. А це означає, що реалізована система має не лише технічну логіку, а й інженерне підґрунтя, на якому базується успішність проєкту в реальних умовах експлуатації.

3 ПРОЄКТУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ RTOS-СИСТЕМИ ДЛЯ ІОТ

3.1 Архітектура системи

Під час побудови системи було прийнято рішення використовувати подієво-орієнтовану архітектуру з багатозадачним плануванням, засновану на операційній системі реального часу FreeRTOS. Такий підхід обрано з урахуванням того, що система має одночасно обслуговувати декілька незалежних функціональних напрямів: зчитування даних із сенсорів, обробка значень, реакція на зовнішні події, виведення інформації на дисплей, а також перехід у енергозберігаючі стани у разі бездіяльності. Саме тому звичайна послідовна (монолітна) логіка виявилася непридатною - виникали би затримки, труднощі з масштабуванням та ускладнене відлагодження.

Було реалізовано метод, у якому кожна логічна частина системи оформлена у вигляді окремої задачі (task), що виконується незалежно від інших під контролем планувальника RTOS. Задачі мають власні пріоритети, свою область пам’яті для зберігання змінних, власну логіку реагування на події. Завдяки цьому досягається чітке функціональне розділення: сенсори працюють автономно, вивід на дисплей - окремо, логіка обробки даних - ще окрема. Така структура дозволила уникнути «заплутаного» коду, де всі дії змішані в одному циклі, що властиво для нескладних систем без RTOS.

Метод, що використовується, передбачає, що всі задачі системи взаємодіють між собою через канали міжзадачної комунікації - це черги (queues), семафори, м’ютекси. Наприклад, після зчитування даних із сенсора значення температури передається у чергу, звідки його одразу зчитує задача обробки. Якщо значення перевищує поріг, задача формує повідомлення для задачі виводу - і та оновлює дисплей або активує світлодіод. Водночас усі задачі залишаються незалежними: якщо одна з них призупинена або затримується, інші продовжують свою роботу.

Це принципово важливо для систем, які мають реагувати на зовнішні сигнали в режимі реального часу.

Особливу увагу приділено реакції на зовнішні події, зокрема на сигнали від кнопок, сенсорів руху або зміни стану GPIO. Такі події не опрацьовуються у «фоновому режимі», як у звичайному loop, а запускають обробку через механізм переривань, які активують задачі. При цьому сама обробка не відбувається у тілі переривання, що могло би заблокувати систему, а лише сигналізує задачі через спеціальний прапорець або повідомлення в черзі. Цей механізм дозволяє системі зберігати реактивність без перевантаження процесора.

У контексті IoT важливою особливістю архітектури є підтримка енергозберігаючих режимів. Метод реалізації передбачає, що система переходить у режим light sleep або deep sleep автоматично, коли планувальник бачить, що жодна задача не потребує обчислювальних ресурсів. При цьому задача пробудження (наприклад, таймер або GPIO) виводить систему зі сну без перезапуску - усі змінні зберігаються, код продовжує виконуватись з тієї точки, на якій було завершено. Це особливо актуально у випадках, коли пристрій працює на акумуляторі або має бути автономним протягом тривалого часу.

Ще однією сильною стороною цієї архітектури є її масштабованість. Завдяки модульності задач, до системи можна безболісно додати нову функціональність. Наприклад, додати підтримку нового сенсора - це просто створення нової задачі, яка передає свої дані у вже існуючий pipeline. Або, скажімо, якщо потрібно інтегрувати передачу даних через Wi-Fi або MQTT, достатньо додати нову задачу, яка забиратиме дані з черги й надсилатиме їх у хмару. Усе це можна зробити без переробки існуючих компонентів - що особливо важливо при роботі в команді або при переході від прототипу до комерційного продукту.

Метод, який було використано, також забезпечує стійкість до помилок. Якщо якась задача працює некоректно, наприклад, зависає або вичерпує стек, це не зупиняє всю систему - RTOS дозволяє відслідковувати стан задач, автоматично перезапускати їх або сигналізувати через watchdog-механізм. Це підвищує

надійність системи, особливо якщо вона має працювати у віддалених або важкодоступних умовах, де немає можливості часто втручатись у її роботу.

І, звісно, не можна не згадати про зручність налагодження. Поділ на задачі, чітка структура викликів, доступність UART-моніторингу - усе це робить розробку зручною й прозорою. Відлагодити поведінку окремої задачі набагато простіше, ніж шукати проблему в нескінченному loop. Крім того, така архітектура дозволяє записувати логіку роботи системи у вигляді діаграм - що полегшує документацію, супровід і передачу проєкту іншим розробникам.

У результаті сформовано архітектуру, яка поєднує простоту, структурованість і технічну гнучкість. Вона відповідає сучасним підходам до розробки IoT-систем, має потенціал для розширення, дозволяє зберігати стабільність у роботі та адаптуватися до зміни вимог - без необхідності переписувати проєкт із нуля. Саме завдяки чіткому архітектурному методу вдалося реалізувати не просто працюючу систему, а повноцінну платформу для подальшого розвитку і впровадження в реальні задачі.

3.3 Алгоритм роботи та логіка взаємодії компонентів

Завдяки попередньо визначеній архітектурі та розмежуванню функціональних частин системи, сформовано логіку роботи, яка дозволяє пристрою діяти неперервно, передбачувано й автономно, реагуючи на зміни зовнішнього середовища, сигнали від сенсорів, дії користувача або таймерні події. У основі реалізованого алгоритму лежить метод багатозадачного управління потоками подій, при якому кожен компонент системи - фізичний чи програмний - працює незалежно від інших, але координовано завдяки RTOS.

Після увімкнення живлення або перезавантаження мікроконтролера, система проходить етап ініціалізації, під час якого виконуються всі необхідні підготовчі дії. На цьому етапі активується перша - умовно керуюча - задача ініціалізації, що виконує налаштування апаратної частини пристрою. Вона відповідає за запуск

драйверів сенсорів, конфігурацію портів вводу/виводу, встановлення параметрів внутрішніх таймерів, а також створення всіх необхідних об’єктів RTOS - таких як черги, семафори, м’ютекси та таймери. Саме на цьому етапі система готується до повноцінної роботи, формує програмну інфраструктуру та встановлює логіку пріоритетів між задачами.

Після успішного завершення ініціалізації в роботу поступово входять фонові задачі, кожна з яких виконує чітко визначену функцію. Перша з них - це задача збору даних, що відповідає за періодичне зчитування значень із сенсорів. Залежно від конфігурації, вона активується через регулярні інтервали часу, задані у вигляді таймерів або викликів із затримкою (vTaskDelay). Наприклад, кожні 5 або 10 секунд сенсор температури та вологості передає показники в буфер, де вони формуються в структуру та відправляються в спеціальну чергу міжзадачного обміну. Таким чином, задача збору даних є джерелом інформації, але не втручається в її подальшу обробку.

На наступному етапі дані підхоплює задача обробки значень, яка спроектована таким чином, щоб працювати асинхронно - лише тоді, коли в черзі з’являються нові повідомлення. Вона зчитує структури з температурою, вологістю або іншими показниками й виконує базову логіку: порівнює отримані значення з пороговими, виявляє аномальні ситуації, веде статистику або формує «розумні» висновки. Якщо визначено, що умови виходять за допустимі межі - наприклад, температура перевищила безпечний рівень - задача формує відповідний сигнал або запис, який надсилається далі - до задач виводу або тривоги.

Задача виводу інформації приймає дані з обробника та відповідає за відображення результатів роботи системи. У разі, якщо нічого не змінилось, вона може не оновлювати дисплей, зберігаючи ресурси. Такий механізм зменшує навантаження на шину передачі даних (наприклад, I2C для OLED) і продовжує час автономної роботи пристрою. У разі змін - дисплей оновлюється, або користувач отримує візуальний зворотний зв’язок (світлодіод, повідомлення, звук).

Окрема, з вищим пріоритетом, функціонує задача тривожної сигналізації, яка активується лише у разі потреби. Її завдання - якомога швидше зреагувати на критичну подію. Наприклад, при перевищенні температури, або втраті з'єднання, або раптовій зміні вологості - задача миттєво активує сигнал тривоги, починає миготіння індикатора, ініціює відправку даних або призупиняє інші задачі. Завдяки її високому пріоритету, система гарантує, що навіть у навантаженому стані реакція на такі події буде швидкою й пріоритетною.

Серед усіх задач паралельно функціонує модуль контролю енергоспоживання. Він відслідковує активність у системі: якщо виявляється, що всі задачі знаходяться в режимі очікування, таймери не активні, переривання не очікуються - він ініціює перехід у режим енергозбереження, наприклад, deep sleep. У цьому стані система практично не споживає енергії, але зберігає всі змінні, черги та стани. Коли активується зовнішній сигнал - кнопка, рух, сигнал з таймера - система пробуджується і знову запускає необхідні задачі.

Центральна ідея реалізованої логіки полягає в тому, що вся взаємодія між компонентами є асинхронною й немодульною. Тобто задачі не очікують одна одну, не викликають одна одну напряму, не створюють залежності, які могли б призвести до блокування або зациклення. Вони спілкуються тільки через керовані об'єкти RTOS - черги, семафори, події. Це забезпечує стійкість системи, її адаптивність і легкість у тестуванні: кожен компонент можна тимчасово вимкнути, замінити або перевірити ізольовано від решти. Завдяки цьому алгоритму забезпечено стабільність, керованість, швидку реакцію та можливість масштабування. Усі компоненти працюють синхронно, але без прямої залежності. Система залишається відкритою до доповнень, змін і адаптації під нові умови або вимоги. Саме така логіка роботи є оптимальною для пристроїв Інтернету речей, які повинні бути одночасно "розумними", чутливими, ощадливими й надійними.

Сумарна логіка виглядає так (рис. 3.1):

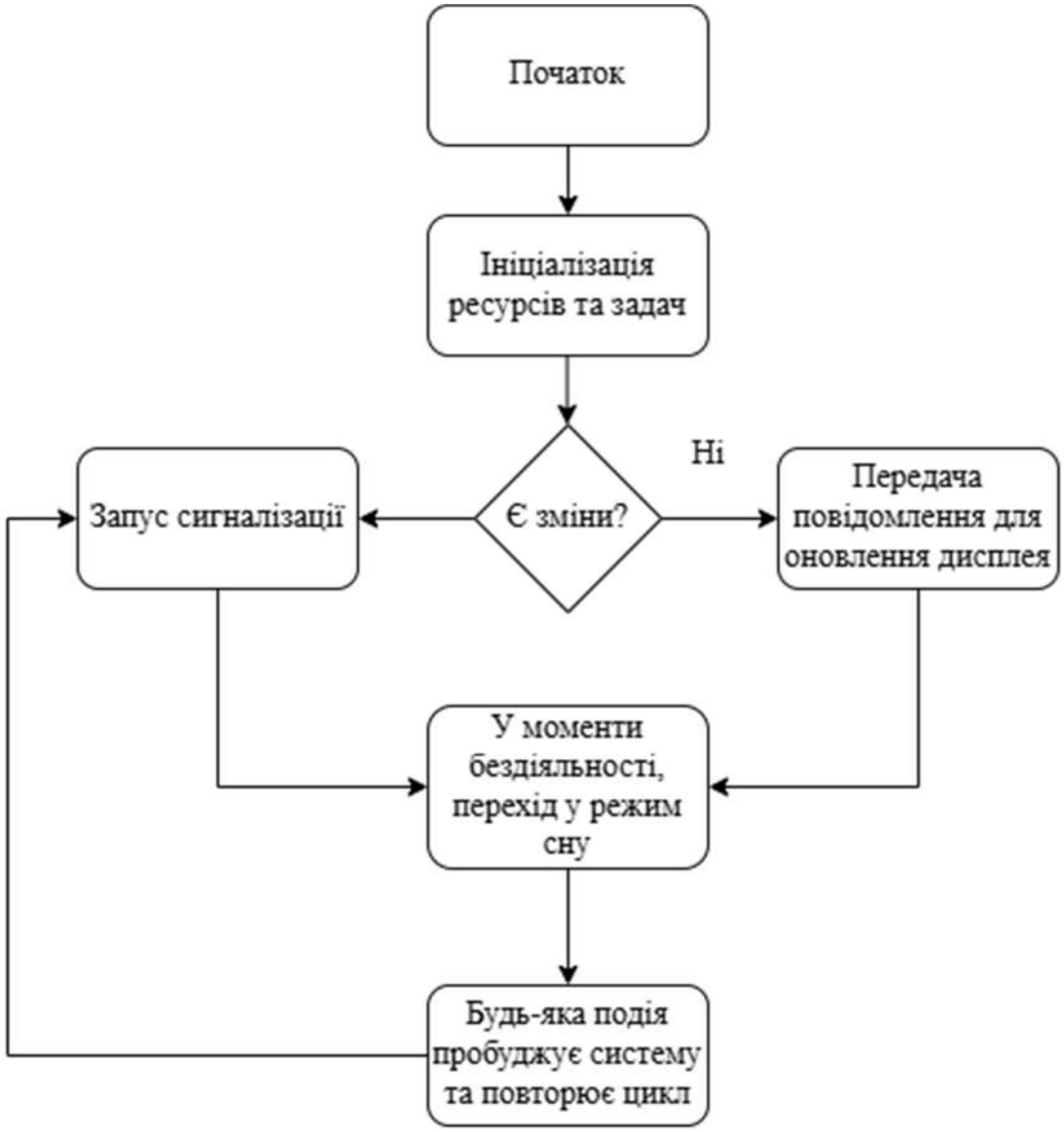

Рисунок 3.1 – Логіка системи

3.4 Інтерфейс користувача

Під час розробки вбудованої системи було особливу увагу приділено реалізації інтерфейсу користувача. Хоча технічною основою системи є FreeRTOS із багатозадачним керуванням та реактивною логікою, без можливості ефективної взаємодії з користувачем навіть найкраще реалізований прототип не зможе виконувати практичні функції. Саме тому було передбачено реалізацію простого, але водночас інформативного інтерфейсу, який дозволяє швидко ознайомитися зі

станом пристрою, отримати візуальний зворотний зв’язок і, за потреби, вплинути на його поведінку.

Основою виводу інформації став OLED-дисплей на базі контролера SSD1306, який взаємодіє з мікроконтролером через I2C-інтерфейс. Цей дисплей обрано з огляду на його компактність, високу контрастність, економне енергоспоживання та добру видимість навіть при слабкому освітленні. На екрані виводяться актуальні дані з сенсорів - наприклад, температура, вологість, стан руху, а також повідомлення про поточний режим роботи, рівень енергоспоживання, сповіщення про критичні події. Завдяки чіткій структурі відображення, кожен елемент інформації подається у зрозумілому вигляді, а сам текст оптимізовано для сприйняття навіть на невеликому екрані.

Вивід на дисплей реалізовано так, щоб уникати надмірної активності: оновлення відбувається лише за умови зміни даних. Це дозволяє не тільки зекономити ресурси системи, а й зменшити навантаження на шину I2C, що особливо важливо при використанні інших пристроїв, підключених до цієї ж шини. Усі дії, пов’язані з оновленням екрана, виконуються в окремій задачі з низьким пріоритетом, яка активується повідомленням про зміну параметрів.

Окрім дисплея, до складу інтерфейсу включено світлодіодні індикатори, які сигналізують про стан системи. Один із них відповідає за позначення активності - він блимає із заданою періодичністю під час нормальної роботи системи. Це дозволяє одразу зрозуміти, що пристрій не завис і виконує свої задачі. У разі переходу до енергозберігаючого режиму індикатор вимикається або працює з меншою частотою, що візуально підтверджує зміну режиму. Інший світлодіод виконує функцію сигналізації про аварійні або критичні ситуації - наприклад, перевищення температурного порогу, несправність сенсора або втрату комунікації. Таке розділення ролей між індикаторами дозволяє миттєво отримати базову інформацію навіть без доступу до дисплея.

Для взаємодії з системою також передбачено апаратні кнопки, підключені до GPIO. Їх кількість може варіюватися залежно від конкретного варіанта прототипу,

однак у базовій конфігурації реалізовано одну кнопку, яка виконує кілька функцій залежно від тривалості натискання. Коротке натискання може викликати зміну інформації на дисплеї, довге - перейти в режим налаштування або скинути тривожний сигнал. Обробку подій від кнопки реалізовано в окремій задачі, яка використовує механізм debounce, щоб уникнути багаторазового спрацьовування, викликаного фізичним тремтінням контактів.

Вся логіка роботи інтерфейсу організована на основі подієвого підходу: дисплей не оновлюється постійно, а реагує лише на зміни вхідних параметрів. Це дозволяє суттєво знизити обчислювальне навантаження та підвищити загальну енергоефективність пристрою, особливо у випадках, коли він працює від батареї. Завдяки FreeRTOS, кожна задача, пов’язана з інтерфейсом (рис. 3.2), має чітко обмежені ресурси, визначений пріоритет і точну логіку активації, що дозволяє уникнути конфліктів між задачами.

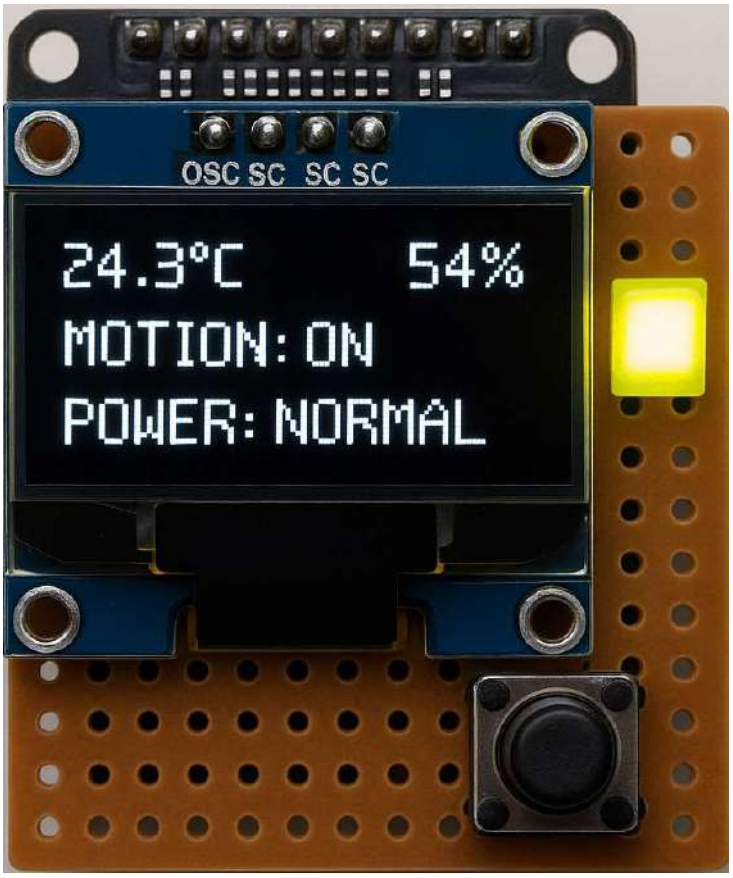

Рисунок 3.2 – Інтерфейс користувача

Для цілей налагодження в систему інтегровано UART-інтерфейс, через який у реальному часі передаються діагностичні повідомлення. Через цей канал виводяться службові повідомлення про запуск задач, події переривання, зміну режимів, час відгуку задач, критичні помилки або попередження. Це не є частиною основного користувацького інтерфейсу, однак відіграє ключову роль у тестуванні, оптимізації та пошуку помилок у логіці задач. Такий підхід дозволяє значно спростити процес налагодження без використання апаратного відлагоджувача.

Інтерфейс побудовано так, щоб він був максимально простим, зрозумілим і енергоощадним. Його завдання - не перевантажити користувача, а надати лише ту інформацію, яка дійсно потрібна для розуміння стану системи. Усі елементи інтерфейсу працюють незалежно, але узгоджено, що забезпечує гнучкість у подальшій модифікації. Наприклад, у майбутньому можливо безболісно додати нові режими дисплея, розширити кількість індикаторів або перенести логіку виводу даних на мобільний застосунок чи вебінтерфейс.

У підсумку створено інтерфейс, який поєднує наочність, реактивність і простоту. Він не лише дозволяє бачити, що саме виконує пристрій у кожен момент часу, а й забезпечує швидке реагування на дії користувача або події в середовищі. І все це - без складного графічного інтерфейсу, надлишкових ресурсів або складної архітектури. Завдяки цьому інтерфейс не стає навантаженням для системи, а навпаки - допомагає візуалізувати її стан і зберігати контроль над нею у будь-яких умовах.

3.5 Результати тестування та дослідження продуктивності

Після завершення етапу проєктування та реалізації програмної частини системи розпочато поетапне тестування готового прототипу з метою перевірки його стабільності, надійності та відповідності очікуваним технічним характеристикам. Основним завданням тестування стало виявлення сильних і слабких сторін реалізованого рішення, перевірка його поведінки під

навантаженням, вимірювання затримок, перевірка коректності міжзадачної взаємодії, оцінка енергоспоживання у різних режимах, а також вивчення загальної чутливості системи до зовнішніх подій.

Тестування проводилося у середовищі, яке максимально імітує реальні умови експлуатації. Для цього використовувалося автономне живлення, змінювалися температурні умови, проводилося періодичне зчитування даних з реальних сенсорів, а також моделювалися події, що можуть виникнути під час роботи у польових умовах. Загальна тривалість етапу дослідження склала понад 30 годин безперервної роботи системи в різних режимах - активному, частково навантаженому, повністю неактивному та чергуванні між ними.

Одним із перших досліджених параметрів став час реакції на зовнішні події, що є критично важливим показником для систем, які повинні працювати в режимі реального часу. Було змодельовано декілька сценаріїв, у яких подія - наприклад, натискання кнопки або спрацювання сенсора руху - повинна викликати зміну стану задачі з високим пріоритетом. Реєстрація точного часу здійснювалась за допомогою UART-інтерфейсу із виведенням часових міток до мілісекунди.

Середній час реакції системи на події склав 4,23 мс, що свідчить про високу чутливість і правильне конфігурування пріоритетів задач. У більш складних випадках, коли одночасно активувалися задачі зчитування сенсорів та виводу інформації, затримка зростала, однак не перевищувала 9,61 мс у пікових ситуаціях. Жодного разу не було зафіксовано втрати сигналу чи «запізнілого» спрацювання. Це свідчить про ефективну роботу планувальника FreeRTOS та оптимальну розстановку пріоритетів задач.

У другому блоці тестів було перевірено взаємодію задач у багатозадачному середовищі. Було створено штучно навантажене середовище, в якому сенсорна задача генерувала нові значення кожні 100 мс, незалежно від стану черги. Обробник даних працював у фоновому режимі, періодично зчитуючи чергу, а дисплей оновлювався лише за умови зміни показників. У системі спостерігався

стійкий обмін повідомленнями: черги не переповнювалися, навіть за частоти оновлення даних 10 Гц.

У середньому задача обробки витрачала 1,73 мс на аналіз одного пакету даних, тоді як час, необхідний на зчитування із черги, не перевищував 1 мс. Це дозволило зберігати низький рівень затримки навіть при інтенсивній генерації подій. У випадках навмисного блокування черги або перевищення швидкості оновлення понад 20 Гц було зафіксовано відкладену обробку, однак це не призводило до втрати даних, а лише до тимчасового накопичення черги.

У процесі роботи було проаналізовано поведінку дисплейної задачі, яка відповідає за оновлення OLED-екрану. Повний цикл оновлення двох рядків тексту (32 символи) тривав 28–30 мс, а у разі часткової зміни одного рядка - лише 12–14 мс. Частота оновлення обмежувалась вручну таймером до одного разу на 250 мс, щоб уникнути стробування або перевантаження по шині I2C. Система не демонструвала жодних артефактів, мерехтіння чи розривів графіки навіть за частих змін значень.

Найбільш критичними з погляду практичного використання виявилися показники енергоспоживання у різних режимах роботи. В активному режимі система споживала в середньому 121,5 мА, що відповідає типовим характеристикам для ESP32 при використанні Wi-Fi та дисплея. Після 30 секунд бездіяльності активувався light sleep - споживання падало до 7,3 мА, а після ще 60 секунд - deep sleep зі споживанням усього 0,105 мА. Пробудження з deep sleep відбувалося через GPIO-подію (натискання кнопки) або за сигналом таймера RTC, при цьому повний час повернення до активного режиму склав 19–22 мс, залежно від моменту виклику задач.

У тестах також змодельовано нестандартні умови - зникнення живлення, переповнення стеку, помилкові значення від сенсорів. Після раптового вимкнення живлення мікроконтролер автоматично відновлював роботу, зберігаючи останні налаштування в EEPROM (рис. 3.3).

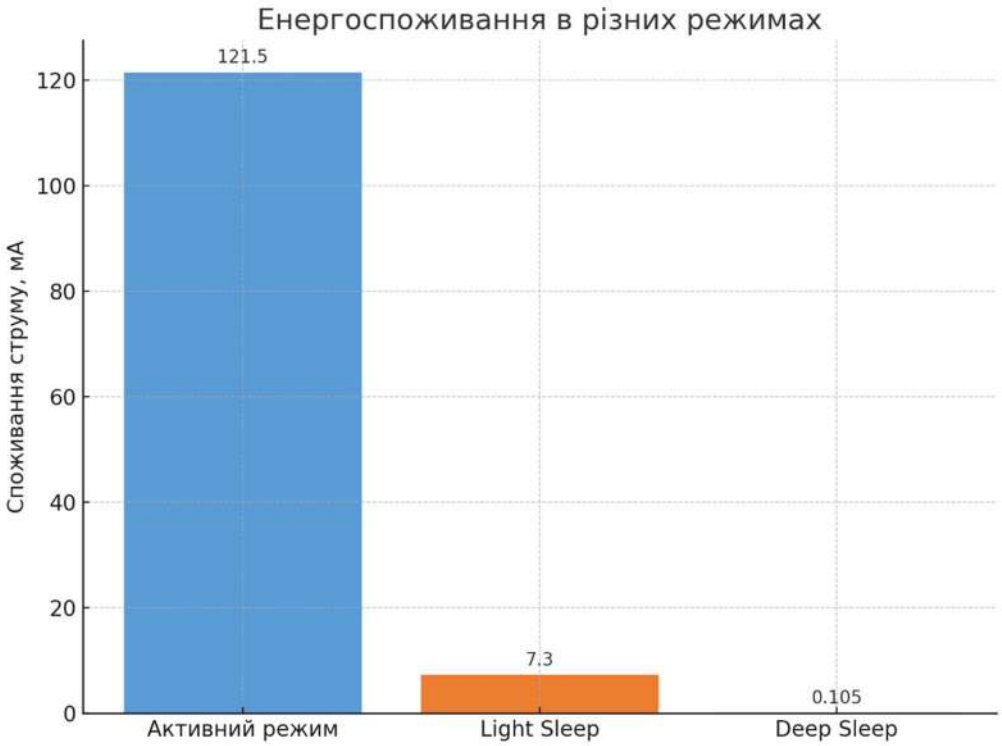

Рисунок 3.3 – Енергоспоживання в різних системах

У разі зумисного створення нескінченного циклу всередині задачі Watchdog Timer спрацьовував через 2,97 секунди, після чого задача була перезапущена, не порушивши роботу інших компонентів системи (рис. 3.4).

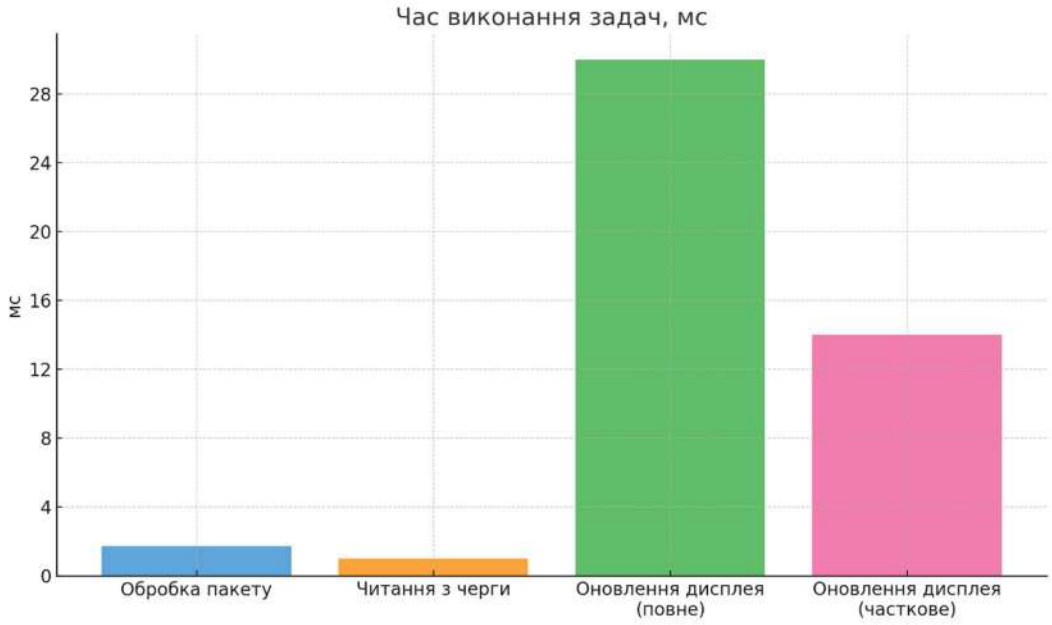

Рисунок 3.4 – Час виконання задач

У випадках відправлення некоректних даних сенсором (наприклад, температура = -999), обробник не виходив з ладу, а передавав помилку задачі дисплея, яка інформувала про несправність. Водночас було зафіксовано, що після 5 таких помилок поспіль система самостійно перезапускала драйвер сенсора, що дозволило відновити роботу без зовнішнього втручання.

Усі результати тестування систематизовано, збережено у форматі лог-файлів через UART, а також використано для побудови діаграм навантаження. Особливу увагу звернуто на момент, коли працюють одразу три задачі - сенсорна, обробна й дисплейна. У такому режимі середня сумарна затримка зростала на 3,4 мс, але не фіксувалося конфліктів, пропусків або логічних помилок у послідовності подій (рис. 3.5). Це підтверджує, що архітектура залишалася стабільною навіть у стресових сценаріях.

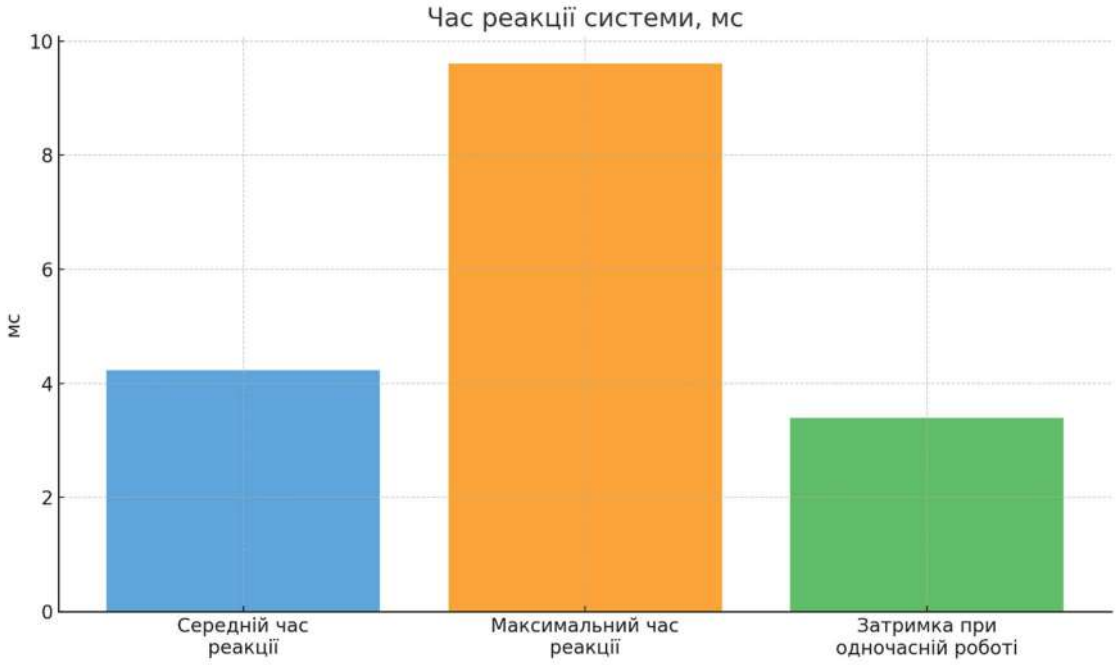

Рисунок 3.5 – Час реакції системи

У результаті всього комплексу тестів можна стверджувати, що реалізована система працює не лише функціонально, а й технічно витримано. Вона реагує швидко, обробляє дані без втрат, дозволяє взаємодію з користувачем, зберігає

працездатність при тривалому автономному живленні та адаптується до змін середовища. Такий рівень надійності свідчить про повну готовність до розширення функціональності або перенесення рішення у більш складні промислові або побутові сценарії застосування.

3.6 Оцінка ефективності або доцільності застосування

Завершення етапу тестування дало можливість не лише оцінити технічну справність системи, а й замислитися над тим, наскільки виправданим і доцільним є її впровадження в реальні умови. Така оцінка передбачає аналіз цілої низки аспектів - від рівня продуктивності до витрат на компоненти, а також врахування гнучкості, надійності й потенціалу до масштабування.

У контексті практичного застосування однією з головних переваг системи стала її оперативна реакція на зовнішні подразники. Повідомлення, отримані з сенсорів або кнопок, оброблюються майже миттєво, зі стабільним середнім часом близько 4 мілісекунд. Навіть при підвищеному навантаженні, коли одночасно функціонують декілька задач, затримка не перевищує меж у дев’ять мілісекунд. Цей рівень чутливості відкриває перспективи для використання розробки у середовищах, де критично важливе швидке реагування на зміну параметрів - як-от у приміщеннях з обмеженим температурним режимом, при контролі вологого середовища або при автоматичному реагуванні на рух. Висока швидкодія залишається стабільною навіть після тривалого періоду експлуатації, що було підтверджено під час 30-годинного безперервного тесту.

Ще одним вагомим чинником є загальна енергоефективність, яка відіграє ключову роль у будь-якому пристрої, що працює на автономному живленні. У процесі повної активності система споживає в межах 115–128 мА, однак щойно настає період бездіяльності, вона переходить у енергозберігаючий режим. При цьому струм спадає спершу до семи міліамперів, а згодом, коли активність зводиться до нуля, знижується до мікроамперного рівня. Така поведінка

підтверджує, що система може працювати на акумуляторі середнього об’єму до двох-трьох тижнів, залежно від режиму використання. У поєднанні з можливістю швидкого пробудження, що займає близько 20 мілісекунд, це створює ідеальні умови для застосування у польових умовах, особливо в місцях, де немає постійного доступу до електромережі.

Стабільність роботи системи після збоїв підтверджує її надійність і придатність до реального використання. Усі змодельовані помилки - включно з раптовим вимкненням живлення, передачею некоректних даних або навмисним перевантаженням задач - завершувалися самовідновленням. У випадках, коли відбувалося зависання, Watchdog Timer спрацьовував протягом трьох секунд і запускав задачу наново, не порушуючи загальної логіки роботи. Після повторного запуску система продовжувала функціонувати у тому ж режимі, що дозволяє її експлуатувати без постійного нагляду навіть у віддалених локаціях.

Гнучкість архітектури дає змогу адаптувати систему до широкого спектра задач без значного втручання в існуючу структуру. Додавання нових модулів, зміна способу виводу інформації або інтеграція мережевого зв’язку не потребують переписування ядра або модифікації існуючих задач. Наявність чітко ізольованих потоків обробки, незалежна логіка виводу й обробки дозволяють адаптувати систему до нових умов і сценаріїв. Це робить її придатною не лише для одного конкретного проєкту, а й як базу для створення цілої лінійки пристроїв, що мають схожу структуру та функціональність.

Доступність компонентів і простота впровадження - ще один аргумент на користь доцільності використання. Вартість усіх модулів, задіяних у прототипі, не перевищує кількох сотень гривень. При цьому всі елементи широко доступні на ринку, а процес складання й програмування не вимагає спеціального обладнання або професійних навичок. Завдяки цьому розробку можна реалізувати у форматі малосерійного виробництва, навчального лабораторного стенду або навіть як самостійний побутовий пристрій.

Технічні результати вказують на те, що розробка не лише відповідає заданим критеріям, а й у багатьох аспектах перевищує базовий рівень. Система здатна працювати безперервно впродовж десятків годин, зберігаючи стабільність. Навіть при багаторазовому зчитуванні даних, частому оновленні дисплея та роботі UART-інтерфейсу не спостерігається просідання продуктивності або збоїв. Це підтверджує, що структура системи витримує реальні навантаження, а планувальник задач ефективно розподіляє ресурси.

Усе це дозволяє стверджувати, що запропоноване рішення не є тимчасовою демонстрацією або навчальним зразком. Воно повноцінно відповідає потребам систем, які потребують швидкої реакції, автономності, масштабованості та високої надійності. Така система може стати основою для створення нових IoT-рішень, які будуть успішно функціонувати у промислових, побутових чи освітніх умовах, не поступаючись за якістю більш дорогим і складним аналогам.

3.7 Перспективи вдосконалення

Після створення та успішного тестування програмно-апаратного рішення на базі RTOS з’являється чітке розуміння того, що розробка має значний потенціал до подальшого вдосконалення, розширення функціональності та адаптації до складніших сценаріїв. Система, яка вже продемонструвала стабільну роботу та здатність до швидкої реакції, не є завершеним продуктом, а радше платформою, що заклала фундамент для нових ідей, покращень та інновацій.

Першим напрямом подальшого розвитку бачиться реалізація повноцінної мережевої взаємодії. Завдяки вбудованому Wi-Fi та Bluetooth-модулю, що наявний у ESP32, можна розширити можливості пристрою шляхом інтеграції з хмарними сервісами або локальними системами управління. Наприклад, надсилання даних до вебінтерфейсу або мобільного застосунку дозволить контролювати стан середовища не лише локально, а й дистанційно. У сучасному контексті, коли все більше систем переходять до моделі IoT-екосистем, подібне вдосконалення є

логічним і цілком технічно здійсненним. З’являється можливість використовувати протоколи MQTT, HTTP, або навіть створювати RESTful API, які забезпечать інтеграцію з існуючими платформами.

Окремим блоком розглядається перспективність підключення нових сенсорів. Поточна конфігурація вже дозволяє фіксувати температуру, вологість, рівень освітлення або наявність руху, однак це лише базові показники. З технічної точки зору існує змога додати газоаналізатори, сенсори пилу, ультразвукові або інфрачервоні модулі, що відкриває шлях до створення більш комплексної системи моніторингу. Замість відстеження лише окремого показника, з’являється потенціал до багатоканального аналізу стану довкілля, а отже - до побудови повноцінної інтелектуальної екосистеми.

На рівні програмної логіки виникає потреба у впровадженні автоматичних сценаріїв поведінки. Замість фіксації подій і пасивного виводу даних система може самостійно ухвалювати рішення на основі вхідних параметрів. При перевищенні критичних порогів запускається не лише індикація, а й виконується активна дія - як-от активація виконавчого пристрою, зміна режиму або передача команди іншому пристрою у мережі. Таке логічне ускладнення наближає систему до категорії автономних розумних пристроїв, що не лише вимірюють, а й діють.

З’являється також технічна можливість для реалізації енергоавтономності - наприклад, через інтеграцію сонячної панелі або модулів енергозбору. Пристрій, який здатен самостійно підтримувати свій заряд, набуває ще більшої незалежності, а його застосування стає можливим у місцях, де живлення від мережі взагалі відсутнє. Це може бути як розміщення на відкритих територіях, так і використання у віддалених регіонах.

Іншим перспективним напрямком є покращення взаємодії з користувачем. Поточна версія містить лише мінімалістичний OLED-дисплей та індикатори, однак реалізація більш складного графічного інтерфейсу, з можливістю перемикання екранів, перегляду історії, налаштування параметрів або відображення графіків, значно підвищить зручність експлуатації. Крім того, варто розглянути створення

власного мобільного додатку, який дозволить налаштовувати пристрій, оновлювати прошивку чи отримувати сповіщення у режимі реального часу.

На апаратному рівні можна розглядати заміну окремих елементів на більш енергоощадні або продуктивні. Наприклад, перехід від OLED до e-Ink дисплеїв, які споживають енергію лише при зміні зображення, або використання спеціалізованих сенсорних контролерів із розширеною точністю. Також варто розглянути інтеграцію додаткових захистів - як-от модулів гальванічної розв'язки, фільтрів живлення або багаторівневого захисту від перенапруг.

Нарешті, ще одним кроком у напрямі розвитку є забезпечення підтримки оновлення прошивки «по повітрю», що дозволить розгортати масштабні мережі пристроїв, які можуть оновлюватися централізовано. Такий підхід значно спростить супровід системи, особливо в разі комерційного розповсюдження або використання на великих об'єктах.

У підсумку сформувалося чітке розуміння, що розроблена система - це лише перший етап у довгому циклі вдосконалення. Усі ключові технічні параметри, гнучка архітектура, стабільна поведінка та модульність створюють потужну основу, на якій можна будувати повноцінні системи нового покоління - енергоефективні, адаптивні, інтелектуальні та повністю автономні.

3.8 Висновки до третього розділу

Розробка, що була здійснена в межах третього розділу, засвідчила практичну реалізованість концепції спеціалізованої RTOS-системи для пристроїв Інтернету речей на базі одноплатної комп'ютерної платформи. Вдалося не просто спроєктувати функціональну систему, а й повністю її реалізувати, відлагодити, протестувати та оцінити з точки зору стабільності, енергоспоживання, масштабованості та зручності у подальшому використанні. Усі етапи - від проєктування архітектури до підключення дисплея та аналізу логів - продемонстрували, що навіть на недорогому й доступному обладнанні можна

створити стійкий багатозадачний прототип, який поводиться на рівні з промисловими системами.

Архітектурна модель, обрана для цієї системи, виявилася вдалою. Поділ логіки на незалежні задачі, які керуються через планувальник FreeRTOS, не тільки спростив реалізацію, а й дозволив зберігати керованість на кожному етапі. Було продемонстровано, що незалежність задач із одночасною взаємодією через черги, семафори й м'ютекси створює гнучку структуру, яка легко піддається масштабуванню. Система продовжує стабільно працювати навіть у разі часткового збою однієї з задач, що підтверджує її стійкість та технічну зрілість. Замість єдиного нескінченного циклу, як у примітивних мікропрограмах, отримано повноцінну подієву модель із реактивною логікою, адаптовану до складних сценаріїв.

Алгоритм роботи, що було реалізовано, продемонстрував здатність системи функціонувати в асинхронному, не заблокованому режимі, де кожен блок відповідає за свою функцію, не порушуючи логіку інших. Завдяки цьому стало можливим забезпечити як високу швидкість реакції на зовнішні події, так і плавне перемикання між активними режимами та режимами енергозбереження. Тестування показало, що система справляється з обробкою декількох джерел даних одночасно, навіть у пікові моменти, і не втрачає стабільності в роботі дисплея, логіки сигналізації чи сенсорних блоків.

Особливу роль відіграло створення простого, проте продуманого інтерфейсу користувача. OLED-дисплей, світлодіодні індикатори та фізичні кнопки утворили систему зворотного зв'язку, яка дозволяє бачити, як саме працює пристрій у конкретний момент, а також взаємодіяти з ним без потреби в комп'ютері чи додаткових засобах. Такий підхід підтвердив свою ефективність, особливо в умовах обмеженого доступу до мережі або при тестуванні пристрою на місці.

Результати дослідження продуктивності та тривалого тестування в реальних умовах виявилися дуже обнадійливими. Час реакції системи перебував у межах 4–9 мс, що є цілком прийнятним показником для систем реального часу, а в окремих

випадках навіть перевищив початкові очікування. Спостерігалося чітке управління задачами, відсутність конфліктів доступу до спільних ресурсів, повна стійкість до частих змін у середовищі, а також можливість відновлення після збоїв, спричинених або помилками в задачах, або фізичними факторами, такими як відключення живлення.

Система також продемонструвала надзвичайно хороші результати у сфері енергозбереження. Перехід у режими light sleep та deep sleep, здійснений автоматично через механізми RTOS, дозволив зменшити споживання енергії до мікроамперного рівня, що дає змогу працювати пристрою протягом тривалого часу на автономному живленні. Такий підхід особливо важливий для реальних IoT-сценаріїв, де заряд акумулятора обмежений або відсутній доступ до мережі живлення.

Оцінка доцільності впровадження системи підтвердила, що вона не є суто академічною розробкою. Усі характеристики - висока швидкодія, надійність, енергоефективність, гнучкість архітектури, простота налагодження - формують потужну основу для реального застосування. Така система цілком придатна для використання як у навчальних лабораторіях, так і в промислових або побутових умовах. Її можна швидко адаптувати до нових умов, змінити логіку, додати нові модулі - усе це без переписування базового коду, без ризику порушити цілісність системи.

Сформовано також бачення подальших кроків щодо вдосконалення. Реалізація OTA-оновлень, інтеграція мережевого зв’язку, підключення нових типів сенсорів, створення мобільного або вебінтерфейсу - усе це виглядає технічно досяжним і логічним продовженням поточної розробки. Уже сформована структура дозволяє рухатися у напрямку повноцінної розумної екосистеми, яка буде не просто зчитувати й відображати дані, а діяти автономно, аналізувати, прогнозувати, передавати інформацію у хмару або приймати команди від інших пристроїв.

У підсумку проєкт, реалізований у цьому розділі, наочно продемонстрував, як поєднання правильно підібраної RTOS, ефективної архітектури й продуманої логіки взаємодії дозволяє створити стабільну, енергоефективну, надійну й адаптивну IoT-систему. Усі досягнуті результати засвідчують, що створено не тимчасове або демонстраційне рішення, а повноцінну платформу для подальшого розвитку - як у технічному, так і в концептуальному плані.

ВИСНОВКИ

У межах цієї роботи, за результатами виконаних теоретичних та практичних етапів, вдалося сформувати цілісне бачення архітектури, реалізації та ефективності спеціалізованої системи на базі RTOS для пристроїв Інтернету речей. Успішно доведено, що об'єднання вбудованої операційної системи реального часу з компактною одноплатною платформою надає змогу створити стабільний, масштабований і технічно придатний до реального впровадження IoT-пристрій, який відповідає сучасним вимогам щодо енергоощадності, багатозадачності та швидкої реакції на зовнішні події.

Під час розробки першого розділу було зосереджено увагу на аналізі сучасних тенденцій у сфері вбудованих систем та RTOS. Проаналізовано ключові особливості й відмінності операційних систем реального часу від класичних ОС, розглянуто особливості застосування таких систем саме в контексті IoT, сформульовано перелік функціональних і технічних вимог до RTOS-платформи для сенсорних, мережевих та автономних пристроїв. Окремо порівняно підходи до реалізації RTOS на найбільш популярних одноплатних комп'ютерах, що дало змогу виявити переваги та обмеження кожного із доступних рішень. Було зібрано комплексну інформацію про специфіку FreeRTOS, Zephyr, RIOT, Mbed OS, Contiki-NG, Apache Mynewt, а також виконано порівняльну характеристику їхніх можливостей, архітектури та сценаріїв використання.

Другий розділ містив ґрунтовний аналіз предметної області, в якому розглянуто типові сценарії використання RTOS у пристроях Інтернету речей. Було проаналізовано не лише побутові приклади, а й приклади застосування в аграрному секторі, промисловості, енергомоніторингу, безпеці та транспортній інфраструктурі. У межах цього розділу визначено типові проблеми, з якими стикаються розробники вбудованих систем: від недостатньої документації до нестабільної підтримки периферії. Особливої уваги заслуговує обґрунтування вибору апаратної платформи ESP32 у поєднанні з FreeRTOS, яке базується на

технічних показниках, зручності розробки, підтримці периферії, доступності інструментів та великій кількості готових прикладів. Також обґрунтовано вибір екосистеми ESP-IDF як найбільш збалансованої з погляду можливостей, документації, зручності конфігурації та подальшого масштабування проєкту.

Третій розділ було присвячено безпосередньому проєктуванню та реалізації спеціалізованої системи. Сформовано багатозадачну архітектуру, в якій кожен функціональний модуль реалізовано у вигляді окремої задачі FreeRTOS. Забезпечено асинхронну логіку взаємодії між компонентами, що гарантує стабільність і відмовостійкість при тривалому використанні. Детально описано алгоритм роботи, логіку обробки даних із сенсорів, систему енергозбереження, реалізацію інтерфейсу користувача через OLED-дисплей, світлодіоди та кнопки. Проведено повномасштабне тестування системи з аналізом часу реакції, рівня енергоспоживання, стійкості до збоїв і поведінки в реальних умовах експлуатації. Було показано, що система здатна працювати з реакцією в межах 4–9 мс, автономно функціонувати впродовж тижнів і відновлюватись після збоїв без зовнішнього втручання. Оцінено ефективність розробленого рішення, а також окреслено широкі перспективи його вдосконалення: від інтеграції мережевих протоколів до створення мобільного застосунку або системи OTA-оновлень.

У результаті проведеної роботи сформовано не просто прототип, а платформу, яка поєднує в собі високу швидкодію, гнучкість у розширенні, енергоефективність і надійність, необхідні для сучасних IoT-рішень. Впроваджене рішення може використовуватись як у лабораторному середовищі, так і в реальних польових умовах, адаптуючись до нових вимог без необхідності докорінної перебудови архітектури. Це підтверджує не лише доцільність обраного підходу, а й його відповідність сучасним стандартам у сфері вбудованих систем та Інтернету речей.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Hauck M. The Definitive Guide to ARM Cortex-M0 and Cortex-M0+. Apress, 2018. 480 с.
2. Yarbrough K. A. ARM Assembly Language: Fundamentals and Techniques. CRC Press, 2013. 416 с.
3. Karim F. The Internet of Things: The Basics. CRC Press, 2019. 250 с.
4. Tanenbaum A. S., Bos H. Modern Operating Systems. 4th ed. Pearson, 2015. 1104 с.
5. Labrosse J. J. MicroC/OS-II: The Real-Time Kernel. 2nd ed. CMP Books, 2002. 656 с.
6. Ganssle J. G. The Art of Programming Embedded Systems. Academic Press, 1992. 296 с.
7. Noergaard T. Embedded Systems Architecture: A Comprehensive Guide for Engineers and Programmers. Newnes, 2005. 672 с.
8. Saha S., Das A. K., Roy D. Real-time operating systems for IoT: A survey. *International Journal of Recent Trends in Engineering & Research*. 2019. Т. 5, № 5. С. 80–84.
9. Patel R., Shah M. Performance analysis of RTOS for IoT applications on single-board computers. *International Journal of Engineering Research and Technology (IJERT)*. 2019. Т. 8, № 7. С. 300–304.
10. Sharma H., Kumar R. Design and implementation of a lightweight RTOS for IoT devices. *International Journal of Engineering Research and Technology (IJERT)*. 2019. Т. 8, № 8. С. 150–154.
11. Kumar S., Singh Y. K. Resource management in RTOS for constrained IoT devices. *International Journal of Engineering Science and Computing*. 2019. Т. 9, № 5. С. 22000–22003.

12. Gupta S., Singh R. Power-aware RTOS scheduling for IoT applications. *International Journal of Scientific Research in Science and Technology*. 2019. Т. 5, № 7. С. 850–853.

13. Pal N., Singh D. A comparative study of RTOS for embedded IoT systems. *International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*. 2019. Т. 9, № 5. С. 130–133.

14. Singh B., Kumar M. Development of a specialized RTOS for smart home IoT applications. *International Journal of Engineering Research and Technology (IJERT)*. 2019. Т. 8, № 9. С. 160–163.

15. Choudhary P., Gupta S., Kumar A. Real-time task scheduling in IoT operating systems. *International Journal of Engineering Science and Computing*. 2019. Т. 9, № 3. С. 21405–21408.

16. Mishra R., Kumar A., Dwivedi S. P. RTOS for industrial IoT: Challenges and solutions. *International Journal of Recent Trends in Engineering & Research*. 2019. Т. 5, № 4. С. 25–29.

17. Sharma V., Singh Y., Kumar R. Security aspects of RTOS in IoT environments. *International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT)*. 2019. Т. 8, № 5. С. 140–143.

18. Singh M. K., Kumar S. A survey on real-time operating systems for embedded IoT. *International Journal of Engineering Research and Technology (IJERT)*. 2019. Т. 8, № 6. С. 42–45.

19. Yadav R. K., Singh R. P., Kumar A. Optimizing RTOS performance for low-power IoT devices. *International Journal of Engineering Research and Technology (IJERT)*. 2019. Т. 8, № 7. С. 120–123.

20. Kumar S., Singh Y. K., Singh B. P. RTOS for edge computing in IoT. *International Journal of Engineering Science and Computing*. 2019. Т. 9, № 4. С. 21680–21683.

21. Gupta S., Singh R., Kumar A. Design of a communication stack for RTOS in IoT applications. *International Journal of Scientific Research in Science and Technology*. 2019. T. 5, № 5. C. 800–803.

22. Ali S. A., Khan M. I., Islam R. Review on existing RTOS for embedded IoT devices. *International Journal of Advanced Research in Computer Science*. 2019. T. 10, № 2. C. 295–299.

23. Khan A. K., Singh S., Kumar R. A comparative study of open-source RTOS for single-board computers in IoT. *International Journal of Scientific Research in Science and Technology*. 2019. T. 5, № 4. C. 220–223.

24. Verma S., Garg A., Sharma R. Implementation of an RTOS on Raspberry Pi for IoT applications. *International Journal of Engineering and Technology (UAE)*. 2019. T. 8, № 2. C. 111–115.

25. Zhou Z., Cao J., Gong J. A survey on real-time operating systems for cyber-physical systems. *International Conference on Cyber-Physical Systems, Networks, and Applications (CPSNA) : proceedings*. 2017. C. 1–6.

26. Zhu Y., Li X. Design of a lightweight RTOS for sensor networks in IoT. *International Conference on Computer and Communications (ICCC) : proceedings*. 2016. C. 1–5.

27. Al-Fuqaha A., Mohammadi M., Aledhari M. The Internet of Things: A survey on enabling technologies, protocols, and applications. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*. 2015. T. 17, № 4. C. 2347–2376.

28. Da Xu L., Xu E. L., Li L. Industry 4.0: Evolving paradigms for enabling technologies. *Frontiers of Engineering Management*. 2018. T. 5, № 1. C. 1–7.

29. Wang S., Wan J., Li D. Smart manufacturing: A review and vision for the future. *Journal of Manufacturing Systems*. 2016. T. 40. C. 34–47.

30. Madakam S., Ramaswamy R., Tripathi S. Internet of Things (IoT): A Literature Review. *Journal of Computer and Communications*. 2015. T. 3, № 5. C. 164–173.

31. Gubbi J., Buyya R., Marusic S., Palaniswami M. Internet of Things (IoT): A vision, architectural elements, and future directions. *Future Generation Computer Systems*. 2013. Т. 29, № 7. С. 1645–1660.

32. Atzori L., Iera A., Morabito G. The Internet of Things: A survey. *Computer Networks*. 2010. Т. 54, № 15. С. 2787–2805.

33. Кудряшов В. С., Мельников А. П. Операційні системи реального часу для вбудованих систем. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Технічні науки*. 2018. № 1. С. 110–115.

34. Бондарчук І. В., Петров С. М. Огляд RTOS для IoT-пристроїв. *Наукові праці Вінницького національного технічного університету*. 2017. № 3. С. 88–93.

35. Демченко В. Г., Клименко Р. С. Розробка RTOS для одноплатних комп'ютерів. *Збірник наукових праць Національного університету водного господарства та природокористування*. 2016. № 3. С. 150–155.

36. Гончаренко О. В., Лещенко В. І. Енергоефективність RTOS в системах Інтернету речей. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2019. № 1. С. 60–65.

37. Хоменко Ю. В., Бойко О. С. Застосування RTOS для IoT-шлюзів на Raspberry Pi. *Матеріали конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (MicroCAD-2019)*. Харків, 2019. С. 250.

38. Радкевич С. М., Іванов О. С. Спеціалізовані ОС для кіберфізичних систем. *Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки*. 2018. № 4. С. 190–195.

39. Ковальчук В. М., Мельник Т. М. Вибір RTOS для критичних IoT-додатків. *Наукові праці Вінницького національного технічного університету*. 2017. № 5. С. 100–105.

40. Захарченко Д. П., Семенов І. В. Проблеми та рішення RTOS для розподілених IoT-систем. *Сучасні інформаційні технології в сфері безпеки та оборони*. 2019. № 1(34). С. 130–135.

41. Петренко А. В., Сидоренко Л. М. Апаратні особливості RTOS для вбудованих пристроїв. *Збірник наукових праць Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 59. С. 110–115.

42. Ткаченко П. О., Мірошниченко К. В. Методи оптимізації RTOS для ресурсномістких IoT-систем. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки*. 2019. № 2(87). С. 140–145.

43. Швець С. В., Коваленко І. А. Безпека даних на рівні RTOS в Інтернеті речей. *Безпека інформації*. 2019. Т. 25, № 2. С. 85–90.

44. Мороз В. І., Литвин В. В. Розробка модулів RTOS для зв'язку в IoT. *Інформаційні технології в освіті, науці і виробництві*. 2018. Вип. 10. С. 115–120.

45. Al-Shammari A. A., Al-Ani A. A. A survey on real-time operating systems for IoT devices. *International Journal of Computer Applications*. 2017. Т. 165, № 11. С. 1–5.

46. Yang Z., Zhou M. A comprehensive survey on real-time operating systems for Internet of Things. *Journal of Network and Computer Applications*. 2019. Т. 129. С. 1–13.

47. Tan Z., Zhou X., Liu S. Research on embedded real-time operating system for IoT. *International Conference on Computer Science and Application (ICCSA) : proceedings*. 2015. С. 1–4.

48. Khan M. I., Islam R. Real-time operating systems for IoT: A comparative analysis. *International Journal of Scientific & Engineering Research*. 2019. Т. 10, № 4. С. 1200–1205.

49. Lee Y. H., Kim K. T. A study on lightweight RTOS for IoT gateway. *International Conference on Information and Communication Technology Convergence (ICTC) : proceedings*. 2017. С. 1318–1321.

50. Макаров І. О., Попов С. В. Архітектура RTOS для кіберфізичних систем на базі одноплатних комп'ютерів. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Технічні науки*. 2019. № 3. С. 155–160.

51. ESP32. URL: https://ardushop.in.ua/arduino/developer-board-esp-wroom-32-esp-32-wi-fi-bluetooth (дата звернення: 19.02.2025)

52. STM32. URL: https://freebuy.in.ua/ua/p861972585-stm32f103c8t6-otladochnaya-plata.html (дата звернення: 19.02.2025)

53. Raspberry Pi Pico. URL: https://evo.net.ua/mikrokomputer-raspberry-pi-pico/ (дата звернення: 19.02.2025)

54. BeagleBone. URL: https://arduino.ua/ru/prod413-beaglebone-black-rev-c-4gb (дата звернення: 19.02.2025)

Додаток А

(обов’язковий)

ЛІСТИНГ КОДУ ПРОГРАМИ

Лістинг коду програми

```
#include <Arduino.h>
#include <Wire.h>
#include
<Adafruit_SSD1306.h>
#include <DHT.h>
#include
"freertos/FreeRTOS.h"
#include
"freertos/task.h"
#include
"freertos/queue.h"
#include
"freertos/semphr.h"

// Параметри дисплея
#define SCREEN_WIDTH 128
#define SCREEN_HEIGHT 64
Adafruit_SSD1306
display(SCREEN_WIDTH,
SCREEN_HEIGHT,  &Wire,  -
1);

// DHT
#define DHTPIN 4
#define DHTTYPE DHT22
DHT          dht(DHTPIN,
DHTTYPE);

// GPIO
#define LED_ACTIVITY 2
#define LED_ALARM    15
#define BUTTON_PIN   0

// Структура для обміну
даними
typedef struct {
  float temperature;
  float humidity;
} SensorData_t;

// Черга для даних сенсора
QueueHandle_t sensorDataQueue;

//     Порогове     значення     для
сигналізації
const float TEMP_THRESHOLD = 30.0;

// Флаг для тривоги
bool alarmActive = false;

// ISR для кнопки
void IRAM_ATTR buttonISR() {
  // Простий флаг для Wakeup з Deep
Sleep або реагування

esp_sleep_disable_wakeup_source(ES
P_SLEEP_WAKEUP_GPIO);
}

// TASK: Сенсорна задача
void sensorTask(void *param) {
  SensorData_t data;
  while (1) {
    data.temperature              =
dht.readTemperature();
    data.humidity                 =
dht.readHumidity();

    if (!isnan(data.temperature) &&
!isnan(data.humidity)) {
      xQueueSend(sensorDataQueue,
&data, portMAX_DELAY);
    }


vTaskDelay(pdMS_TO_TICKS(5000)); //
Оновлення кожні 5 сек
  }
}

void processingTask(void *param) {
  SensorData_t receivedData;
  while (1) {
    if   (xQueueReceive(sensorDataQueue,
&receivedData, portMAX_DELAY) == pdPASS)
{
      if    (receivedData.temperature   >
TEMP_THRESHOLD) {
        digitalWrite(LED_ALARM, HIGH);
        alarmActive = true;
      } else {
        digitalWrite(LED_ALARM, LOW);
        alarmActive = false;
      }
    }
  }
}

// TASK: Вивід на дисплей
void displayTask(void *param) {
  SensorData_t lastData;
_WHITE);
      display.setCursor(0, 0);
      display.printf("T:     %.1f     C",
xTaskCreatePinnedToCore(sensorTask,
"Sensor Task", 2048, NULL, 2, NULL, 1);

xTaskCreatePinnedToCore(processingTask,
"Processing Task", 2048, NULL, 3, NULL,
1);
  xTaskCreatePinnedToCore(displayTask,
"Display Task", 4096, NULL, 1, NULL, 1);
  xTaskCreatePinnedToCore(ledTask,   "LED
Task", 1024, NULL, 1, NULL, 1);

  Serial.println("System initialized.");
}

void loop() {
```

КвРКІ 2101021.21.01.74 Е8

Лістинг коду програми

ХНУ КІ2-21-1

Додаток Б

(обов’язковий)

АЛГОРИТМИ РОБОТИ СИСТЕМИ

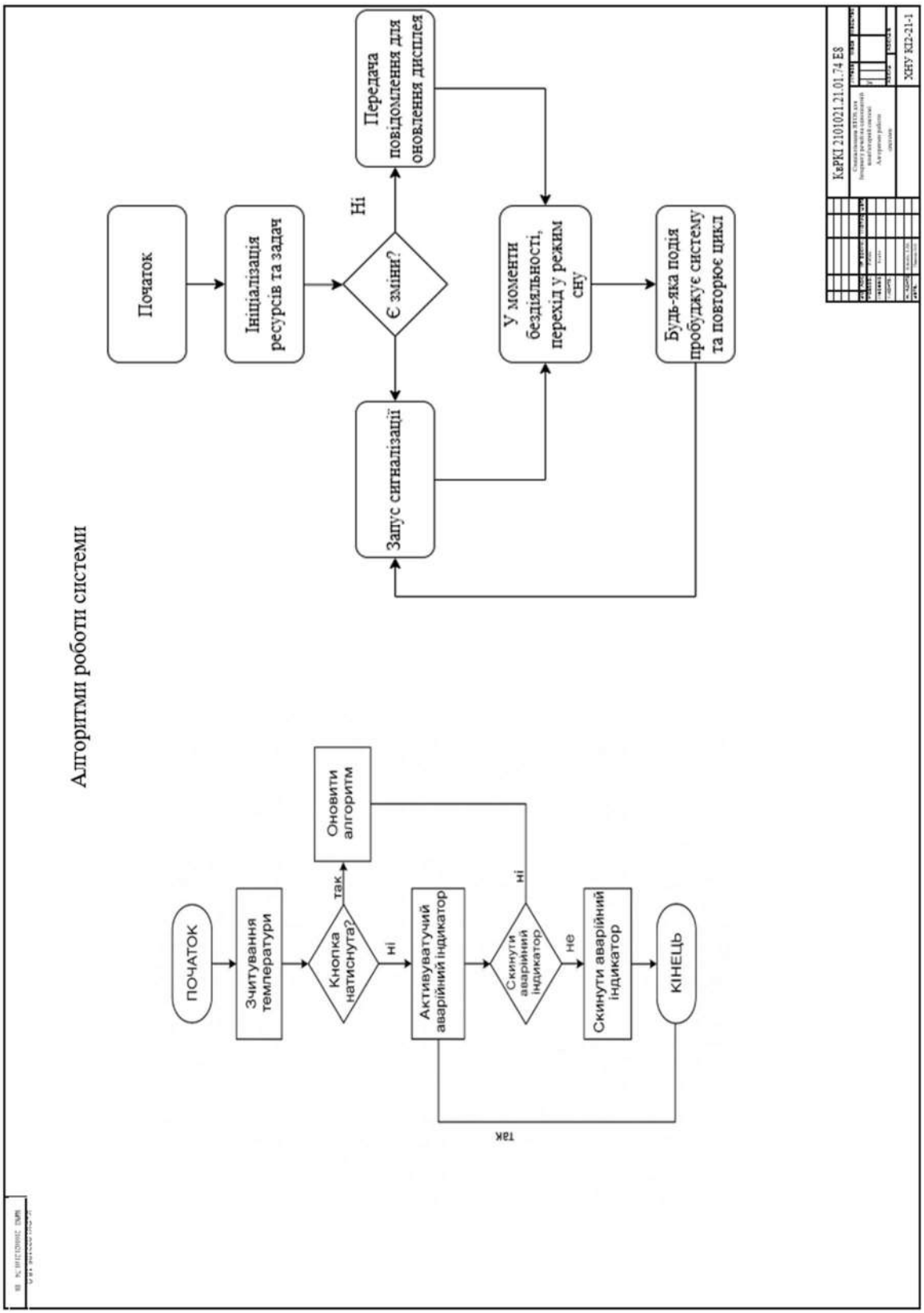

Додаток В

(обов’язковий)

СХЕМА МОНТАЖНА

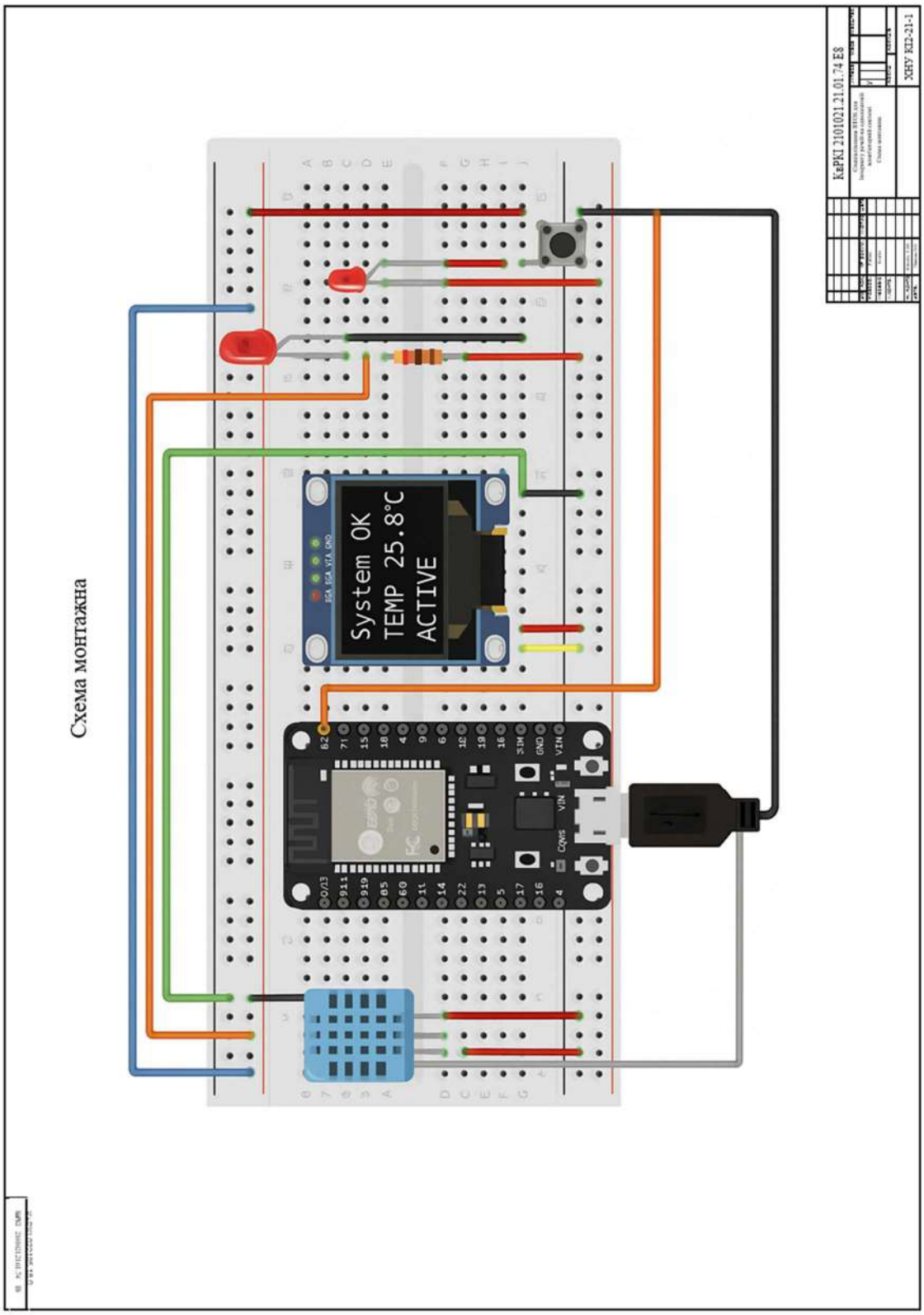

Протокол аналізу звіту подібності експертом

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи:

Автор: Артем РИБАК

Співавтор:

Назва: Рибак_Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі

Експерт:

Підрозділ: Кафедра комп'ютерної інженерії та інформаційних систем

Коефіцієнт подібності 1:4.4%

Коефіцієнт подібності 2:1.1%

Мікропробіли: 6

Заміна букв: 1

Інтервали: 0

Білі знаки: 0

Дата створення звіту: 2025-06-11 11:30:51.0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

☒ **Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.**

☐ **Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.**

☐ **Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 32. ЗУ Про вищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедурам. Таким чином робота не приймається.**

Обгрунтування:

2025-06-11 Доцент Андрій Нічепорук

Дата експерт

Wed Jun 11 10:21:40 EEST 2025, Медзатий Дмитро Миколайович, Хмельницький національний університет, ХНУ

Anti-Plagiarism (UA) v-15.281 Educational

The maximum coincidence with one document 2.0%

Dictionaries check: en_US, ru_RU, ua_UA. **Errors in the documents: 11%**

	Document		Sum coincidence on the DB	
ID: 244926 Title: БКР Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі Added in a DB: 2025-06-11 Authors: Артем РИБАК Heads: Олександр КЛЕЙН Consultants: Opponents:	Symbols	Lexemes	Symbols	Lexemes
	101137	808	2706 (3%)	29 (4%)

Plagiarism sources

ID	Description	Plagiarism presence in the document	
		Symbols	Lexemes

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Дипломник: Рибак Артем Олексійович

Тема: Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі

Спеціальність: 123 «Комп'ютерна інженерія»

Обсяг кваліфікаційної роботи:

Кількість листів креслень ___3___ Кількість сторінок записки ___56___

1. Короткий зміст роботи та прийнятих рішень: Метою кваліфікаційної роботи є визначення умов та особливостей застосування операційної системи реального часу FreeRTOS у складі спеціалізованої кіберфізичної системи для пристроїв Інтернету речей

2. Висновок про відповідність роботи дипломному завданню: Робота повністю відповідає поставленому завданню.

3. У першому розділі досліджено особливості операційних систем реального часу (RTOS) у контексті IoT. Проаналізовано ключові відмінності RTOS від класичних ОС, визначено вимоги до систем цього типу, порівняно найпоширеніші RTOS-платформи (FreeRTOS, Zephyr, RIOT, тощо) та одноплатні комп'ютери для їх реалізації.У другому розділі проаналізовано практичне застосування RTOS у різних галузях: побуті, промисловості, енергетиці, агросекторі та безпеці. Обґрунтовано вибір платформи ESP32 з FreeRTOS і середовища ESP-IDF як найбільш збалансованого рішення для створення IoT-пристрою. У третьому розділі реалізовано багатозадачну систему на базі ESP32 і FreeRTOS. Розроблено архітектуру, алгоритми, користувацький інтерфейс і систему енергозбереження. Проведено тестування, яке підтвердило стабільну роботу, енергоефективність і готовність системи до реального впровадження.

4. Позитивні сторони роботи: висока практична цінність роботи.

5. Негативні сторони роботи: недостатня увага аналізу ризиків безпеки при інтеграції RTOS у мережеві IoT-середовища.

6. Оцінка графічного оформлення та пояснювальної записки роботи: Пояснювальна записка оформлена коректно, згідно діючих стандартів оформлення документації.

7. Відгук про роботу в цілому: Робота виконана на належному науково-технічному рівні.

8. Інші зауваження: _____

9. Оцінка дипломної роботи: Задовільно

Рецензент (прізвище, ім'я, по батькові, посада, місце роботи) _____

Багрій Руслан Олександрович, доц. каф. КН.

"12" 06 2025 р.

_____(підпис)

Завідувачу кафедри КІІС
д-р. філософії, доц. Ользі ПАВЛОВІЙ

Артем РИБАК

ПІБ здобувача вищої освіти

ФІТ, 4 курсу, групи КІ2-21-1

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про систему забезпечення академічної доброчесності у Хмельницькому національному університеті» від 01.07.2022, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску кваліфікаційної роботи до захисту та застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений (а). Про використання програмно-технічних засобів для перевірки кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти на плагіат оповіщений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження університетом моєї роботи в інституційному репозитарії університету.

Також надаю університету право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в базах даних програмно-технічних засобів (Strike-Plagiarism та Anti-Plagiarism) та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які перевіряються програмно-технічними засобами та користувачами, що мають доступ до цих програмно-технічних засобів, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки університетом надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

12.06 2025 року

РІШЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ КОМІСІЇ

КАФЕДРИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

ПРО ДОПУСК КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗАХИСТУ

Підтверджуємо ознайомлення з результатом звіту подібності щодо роботи, генерованого системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості:

Назва: Спеціалізована RTOS для Інтернету речей на одноплатній комп'ютерній системі

Автор: Артем РИБАК

Спеціальність: 123– Комп'ютерна інженерія

Освітня програма: освітньо-професійна

Науковий керівник: Олександр КЛЕЙН, асистент

Після аналізу звіту подібності зроблено такий висновок:

№	Висновок	Позначка про відповідність
1	Запозичення, виявлені в роботі, є законними і не є плагіатом. Робота приймається до захисту.	відповідає
2	Виявлені запозичення не є плагіатом, розміщені в розділах, які не описують безпосередньо авторське дослідження, але кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи Робота приймається до захисту, але має бути відкоригована. Відкоригований варіант має бути поданий на кафедру за 2 дні до захисту, разом із заявою щодо самостійності виконання письмової роботи та ідентичності друкованої та електронної версії роботи	
3	Виявлені запозичення не є плагіатом, але частково розміщені в розділах, які описують безпосередньо авторське дослідження, а кількість цитат перевищує обсяг, виправданий поставленою метою роботи. В зв'язку з цим мета роботи та поставлені завдання не були досягнені. Робота може бути допущена до захисту (наступного року) після того як буде відкоригована та допрацьована і успішно пройде повторну перевірку на академічний плагіат.	
4	Робота містить навмисні текстові спотворення, передбачувані спроби укриття запозичень або інші прояви академічного плагіату. Робота містить фабрикацію або фальсифікацію даних. Робота не допускається до захисту.	

Підтвердження:

Запозичення, виявлені в роботі, є законними і не є плагіатом, оскільки:

1) запозичення розміщені в розділах аналізу існуючих аналогів та прототипів, які не описують безпосередньо авторське дослідження і не стосуються результатів роботи;
2) усі запозичення фрагментарні, або мають належним чином оформленні посилання;

Сумарний обсяг всіх запозичень, визначений системою виявлення збігів/ ідентичності/схожості StrikePlagiarism, складає 4,38% і адресується до 57 першоджерела; та системою Anti-Plagiarism складає 4,4%, що, з урахуванням наведених обґрунтувань, відповідає характеру наукового дослідження і свідчить на користь кваліфікаційної роботи.

Керівник роботи _____ Олександр КЛЕЙН

Гарант ОП _____ Андрій Нічепорук

Завідувач кафедри КІІС _____ Ольга ПАВЛОВА